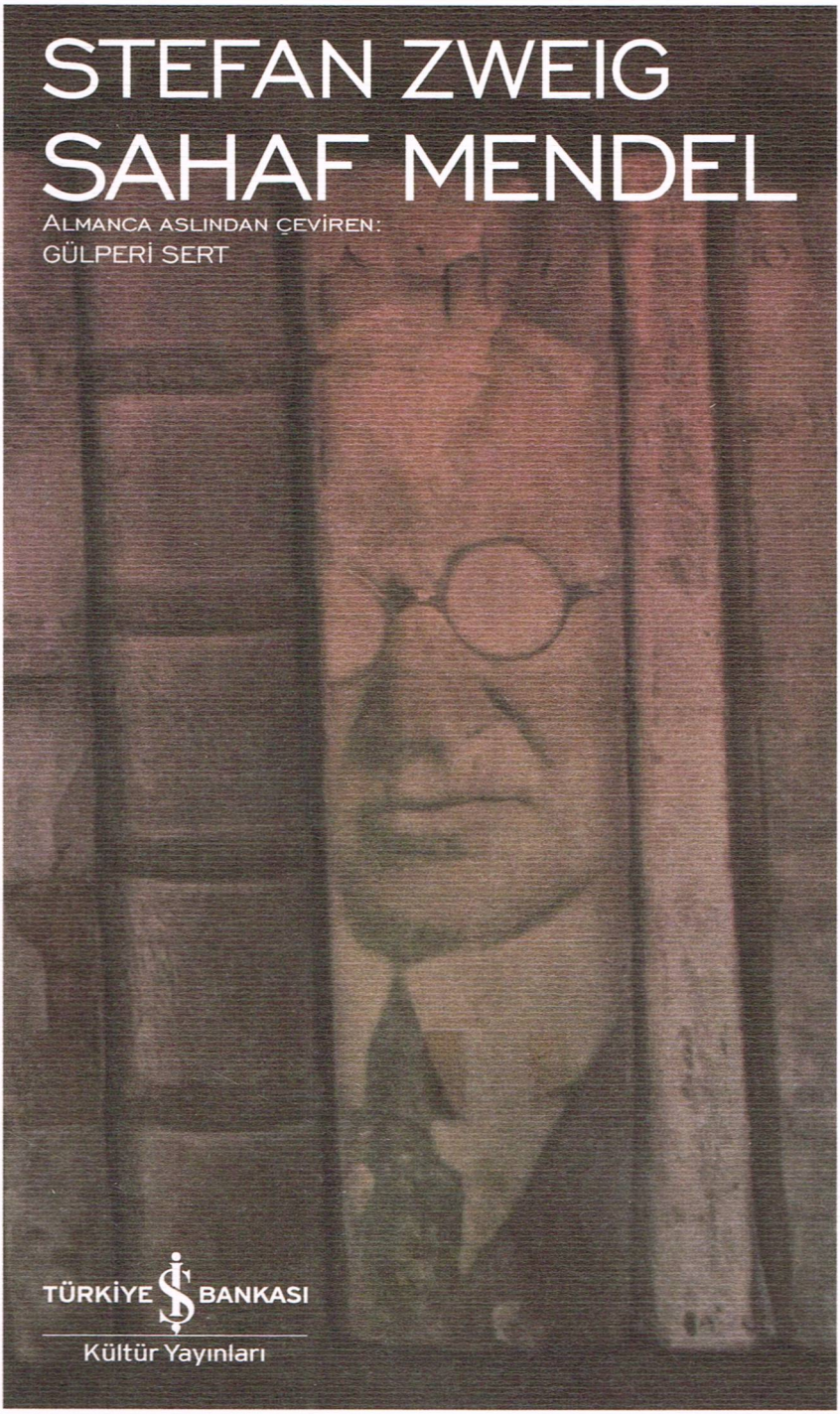
Modern Klasikler Dizisi - 171

STEFAN ZWEIG
SAHAF MENDEL

Almanca aslından çeviren:
GÜLPERİ SERT

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Genel Yayın: 5122

STEFAN ZWEIG
SAHAF MENDEL

ÖZGÜN ADI
BUCHMENDEL

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2019
SERTİFİKA NO: 40077

EDİTÖR
GAMZE VARIM

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
ALEV ÖZGÜNER

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASIM NİSAN 2021, İSTANBUL

ISBN 978-625-405-360-3

BASKI: DÖRTEL MATBAACILIK SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.
Zafer Mah. 147. Sokak 9-13A Esenyurt İstanbul
Tel. (0212) 565 11 66 Sertifika No: 40970

CİLT: DERYA MÜCELLİT SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
Maltepe Mahallesi Litros Yolu Fatih Sanayi Sitesi No:12/80-81 Topkapı / İSTANBUL
Tel. 0212 501 02 72 - 0212 501 35 91 Sertifika No: 40514

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İstiklal Caddesi, Meşelik Sokak No: 2/4 Beyoğlu 34433 İstanbul
Tel. (0212) 252 39 91 Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

ÇEVİREN: GÜLPERİ SERT

1959'da İskenderun'da doğdu. A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Anadolu Üniversitesi, Ege Üniversitesi ve Friedrich Wilhelm Üniversitesi Seminar für Orientalische Sprachen Enstitüsü'nde çalıştı. 1998'de Dokuz Eylül Üniversitesi'nde Almanca-İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümü'nü kurdu. Halen aynı bölümde profesör olarak görev yapmaktadır. Alman Dili ve Edebiyatı, Türk Edebiyatı, Karşılaştırmalı Edebiyat, Yazın Çevirisi ve Çeviri Eleştirisi üzerine makaleleri olan Sert'in *iki telif* kitabının dışında Alman, Amerikan ve Dünya Edebiyatından hazırladığı üç öykü seçkisi vardır. Sert ayrıca P. Ufellman, F. Nietzsche, W. Goethe, F. Kafka, W. G. Sebald, S. Zweig ve M. Kumpfmüller'den eserler çevirmiştir.

Modern
Klasikler
Dizisi - 171

Stefan Zweig

Sahaf Mendel

Almanca aslından
çeviren: Gülperi Sert

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

İçindekiler

Önsöz vii
Sahaf Mendel 1
Görülmeyen Koleksiyon 35
Unutulmayacak Bir İnsan 53

Önsöz

Elinizdeki kitapta ikisi novella, biri kısa hikâye olan üç eser bulacaksınız. Bu üç eserin ilki olan ve ilk kez 1929'da basılan *Sahaf Mendel*'de Polonya-Rus sınırında doğmuş, otuz yıldır Viyana'da yaşayan Jakob Mendel'in trajik öyküsü anlatılır.

Yahudi asıllı Galiçyalı bir sahafın sade, bir o kadar da iç burkan hikâyesinde Zweig eşsiz anlatımıyla sıradan bir öyküyü adeta devleştirir. Sadece kitaplardan oluşan dünyasında kendi halinde yaşayan, inanılmaz bir hafızaya sahip Jakob Mendel yalnızca bir sahaf değil, bir kitap antikacısıdır. Kütüphanelerde, arşivlerde, sahaflarda aradığını bulamayan herkes "kitap sihirbazı ve simsarı", tüm kitapların *miraculum mundi*'si* olarak bilinen Mendel'de aradığını bulur. Eşsiz hafızası, müşterileri arasında çok önemli kişilerin bulunması Mendel'e ün sağladığı gibi onu kitapseverler ve koleksiyonerler için de vazgeçilmez yapar. Yazar hatırlamak, ölümden sonra hatırlanmak ve unutulmak gibi temaları ele alırken, savaşın yıkıcılığını, antisemitizmi ve buna direnişi son derece duygusal bir tonda gözler önüne serer. Tümüyle bir savaş karşıtı olan Zweig bu öyküsünü yazarken birkaç yıl sonra patlak verecek Yahudi düşmanlığının nasıl korkunç boyutlara varacağını tahmin etmemiştir kuşkusuz.

* (Lat.) Dünya harikası. (ç.n.)

Sahaf Mendel olarak çevirdiğim eserin başlığı aslında *Kitap Mendel*'dir. Zweig, hayatı kitaplar içinde geçen kahramanın isminin önüne kitap sözcüğünü koyup onun kitapla bütünleşmiş ilişkisini sonsuzlaştırmak istemiştir. Eser otobiyografiktir. Ancak Zweig, eserin kahramanı Jakob Mendel'le değil, ben-anlatıcıyla ortak özellikler gösterir.

İlk kez 1927'de basılan *Görülmeyen Koleksiyon*'da, Berlinli ünlü bir sanat antikacısının, Alman-Fransız savaş gazisi bir koleksiyonerle karşılaşmasının hüzünlü öyküsü anlatılır. Birinci Dünya Savaşı'nın üzerinden on yıl geçmiştir. Dünyada ekonomik bunalımının patlak verdiği yıllardır. Hiperenflasyonun Almanya'yı esir aldığı, küçük bir ekmeğin yüzlerce milyon marka satın alınabildiği yıllar.

Savaşın ve beraberinde getirdiği enflasyonun neden olduğu yoksulluğu son derece dokunaklı bir şekilde gözler önüne seren Zweig, insanlığın Birinci Dünya Savaşı'yla başlayan olumsuz dönüşümüne ışık tutarken unutulan değerleri hüzünle hatırlıyor, hatırlatıyor. Bir yanda altmış yıl boyunca hiçbir şahsi harcama yapmayan, artırdığı her kuruşla koleksiyonuna değerli bir parça katmak için uğraşan sanat âşığı bir koleksiyoner, diğer yanda "Venedik'teki muhteşem ilk özgün baskıların bilmem kaç dolarlık bir tabakaya, Guercino'nun bir deseninin birkaç yüz franka eş olduğu"nu sanan ve ben-anlatıcının "tuhaf insanlar" dediği yeni zenginler.

Zweig bu eserinde, "Sanırım Goethe, 'Koleksiyonerler mutlu insanlardır,' demişti," diye yazar. Goethe böyle bir şey söylemiş midir belli değil, ancak Zweig koleksiyon tutkusu olan insanların sadece sanata yoğunlaştıkları için çevrelerine ve gerçeğe karşı körleştiklerini, mutsuzluklardan ve endişelerden uzak olduklarını yaşlı gazi örneğinde gösterir. Altmış yıl boyunca sigara, bira içmemiş, seyahate çıkmamış, kitap almamış, sinemaya, tiyatroya gitmemiş, sadece kolek-

siyonuyla ilgilenmiş adam yıllardır etrafında olup bitenden, ailesinin yoksullaştığından, karısının ve kızının korku ve endişelerinden habersizdir.

Her iki eserde de dönemin aktüel olaylarının eleştirel gözle tartışıldığını, toplumsal ve siyasi gelişmeleri, eski dönemin bitip yeni bir dönemin başladığını görmekteyiz.

Kitaptaki üçüncü eser olan ve 1948'de Almanya'da basılmadan önce İngilizce, Portekizce, İsveççe, Fransızca, Fince ve Danca çevirileri yayımlanan *Unutulmayacak Bir İnsan*'da ise, paranın gücüne aldırmayan ve hiç düşman edinmeden yaşayan Anton'un öyküsü anlatılır. Alt başlığından gerçekten yaşanmış bir olay olduğunu anladığımız bu hikâyede Zweig paranın değil, iyiliğin bir erdem, bir değer sayılabileceğinin altını çizerken, herkesin birbirine güvenip yardım ettiği; polisin, mahkemelerin, hapishanelerin olmadığı ütopik bir yaşam modeli sunar.

Kitaptaki ilk iki öykü birer novelladır. Latince "yeni" anlamına gelen *novus* sözcüğünden türetilen novella, İtalyancada "yenilik" anlamına gelir ve Giovanni Boccaccio'nun *Decameron* adlı eseri novella türünün öncüsü sayılır. Novella Almanca edebiyatlarda özel, sevilen ve yaygın bir türdür. Özellikle 19. yüzyılda başka ülkelerde roman neyse Almanya'da da novella odur.

Novellanın pek gözde olduğu natüralist dönemin önemli temsilcilerinden Theodor Storm, novellayı dramdakine benzer bir çatıya sahip olması nedeniyle "dramın kız kardeşi" olarak nitelendirmiştir. Alman edebiyatının büyük ustası Goethe 1827'de Johann Peter Eckermann'la yaptığı bir görüşmede, novellada "daha önce hiç duyulmamış, ender rastlanan, ender yaşanan bir olayın" anlatıldığını söyler.

Novellanın konusu günlük hayattan bir kesit olabileceği gibi, tarihteki bir olay da anlatılabilir. Öyküden daha uzun nesir türü olarak bilinen ve okuru kısa bir girişle olayın içine

çeken novellanın kısa öyküden (*short story*) farkı, merkezdeki çatışmayı tutarlı bir şekilde işlemesidir.

Genelde tek bir olayın anlatıldığı novellada laytmotif ve nesne-sembolü gibi gelecekte anlatılacaklara işaret eden edebi teknikler kullanılır.

Rastlantı novellada çok önemli bir yere sahiptir. Novellada kahramanlar tesadüfen bir araya gelirler.

Genel olarak novellada çerçeve anlatım tercih edilir ve ana olay çerçeve anlatıma dahil edilir. Bir novellada iç içe girmiş iki ya da daha fazla öykü olabilir. Çerçeve anlatımın anavatanı Doğu'dur (örneğin *Binbir Gece Masalları*).

Novellalarda genellikle göze çarpan bir diğer özellik, kahramanlarının çoğu kez tecrit edilmiş, dışlanmış ya da iletişimsizlik nedeniyle acı çeken insanlar olmasıdır.

Novellanın bir diğer özelliği gerilim içermesi, bu gerilimin tıpkı dramdaki gibi tırmanması, bir dönüm noktasının olmasıdır. Novellada öyle bir an gelir ki hiçbir şey eskisi gibi olmaz.

Tüm novellaları dilimize çevrilen Zweig'ın en önemli novellaları şunlardır: *Satranç* (1942), *Amok Koşucusu* (1922), *Bir Kadının Yaşamından Yirmi Dört Saat* (1927), *Karmaşık Duygular* (1926), *Bir Yüreğin Ölümü* (1927), *Yakıcı Sır* (1911), *Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu* (1922), *Korku* (1925), *Mecburiyet* (1920).

Bu üç eseri aynı kitapta toplamamın nedeni, üçünün de Zweig'in çok ünlü eserlerinden olmasının yanı sıra her üç eserdeki ortak noktalardır. Örneğin tutku, Zweig'in eserlerinin hepsinde var olan bir duygudur.

Yahudi asıllı Zweig bu kimliğini eserlerinde doğrudan ortaya koymaz, ancak Tevrat'a ve Kitabı Mukaddes'e yaptığı göndermeler dikkat çekicidir. Sahaf Mendel'de seçtiği isim Tevrat ve Eski Ahit'tendir. Örneğin Jakob (Yakup) İbranice kökenli bir isimdir. İbranice Tanrı'nın ismi anlamına gelen *Jahwe* ve yine İbranice aldatmak anlamına gelen

akep/akab sözcüklerinden türetilmiştir. Anlamı da aslında "O (Tanrı) korusun" demektir. Fakat Tevrat'ta *topuk tutan* ve *aldatan* olarak geçer. Çünkü Yakup, doğumu sırasında ilk doğan olmak için ikizi Esav'ı topuğundan tutmuştur.*

Mendel ise yine İbranice kökenli olup Menachem isminin Musevi dilinde okşayıcı hitap şekli olarak değiştirilmiş hali, hoş bir şekilde söyleniş biçimidir. Anlamı da *teselli eden*'dir. Bazen de Immauel ya da Emmanuel'in değiştirilmiş hali olarak kullanılır. Immanuel'in anlamı da "Tanrı bizimle" demektir. Ve Hz. İsa'nın isimlerinden biridir.** Bu örneklerden de görüldüğü üzere Zweig isim seçimlerinde çok titiz davranmış ve eserin içeriğiyle uyumuna dikkat etmiştir. Jakob Mendel gerçekten de aradığını hiçbir yerde bulamayan, çaresizce kendisine koşan insanları "teselli eden"dir.

Gülperi Sert
İzmir, 2021

* Bkz. Yaratılış 25(19-34). (ç.n.)
** Matta (1:23) (ç.n.)

Sahaf Mendel

Kent dışında ücra bir bölgeye yaptığım bir ziyaretten eve dönmüştüm ve yine Viyana'daydım; derken bir anda ıslak kırbacıyla insanları hızla evlerin kapı önlerine ve dam altlarına kaçmaya mecbur eden bir yağmura yakalandım, çabucak sığınacak bir yer bulmaya çalıştım. Neyse ki Viyana'nın her köşesinde bir kafe vardır, bu sayede şapkamdan aşağı akan ve omuzlarımı sırılsıklam ıslatan yağmurdan kaçıp tam karşımdaki kafeye koştum. İçeriye girdiğimde buranın, Almanya'nın kent içindeki müzik lokallerini andıran yeni moda kafeleriyle hiç alakası olmayan, tam tersine Viyana'nın banliyölerinde genellikle orta sınıfın gittiği, neredeyse birbirinin aynısı eski Viyana kafelerinden biri olduğunu ve içerisinin de, bir şey yiyip içmekten ziyade gazete okumak için gelen sıradan insanlarla dolu olduğunu gördüm. İçeriye girdiğimde akşam saatiydi, mavi sigara dumanının kalın bir tabaka oluşturmasına karşın bu kafe, yeni olduğu fark edilen kadifeyle kaplı koltukları ve açık renkli, parlayan alüminyum para kasasıyla temiz görünüyordu: Kendimi aceleyle içeriye attığımdan dışarıdayken kafenin ismine bakmamıştım, zaten niye bakacaktım ki? Ve işte şimdi yerimde oturmuş,

mavi renkli camların arkasından durmaksızın yağan bu sıkıcı yağmurun dinmesini, birkaç kilometre uzaklaşmasını sabırsızlıkla bekliyordum.

Ve hiçbir şey yapmadan orada öylece tembel tembel otururken, her gerçek Viyana kafesinde yavaş yavaş yayılan o uyuşukluğa kendimi bıraktım. Böyle boş duygularla otururken, sigara içilen mekânın suni ışığının gözlerinin etrafını sağlıksız bir grilikle gölgelediği insanlara baktım, kasada duran genç kızın kahve servisi yapan garsonun elindeki tepsiye kaşık ve şekeri her defasında mekanik bir şekilde koyuşunu izledim, duvarlardaki büyük ve sıradan posterleri ve afişleri yarı uyanık yarı uykulu bir halde okudum; bu tür bir uyuşukluk neredeyse bana da iyi geldi diyebilirim. Fakat birdenbire garip bir şekilde bu yarı uykulu halimden sıyrılıverdim; içimde belli belirsiz, huzursuz bir hareket başlamıştı, tıpkı soldan mı, sağdan mı, altçeneden mi, üstçeneden mi geldiği anlaşılmayan küçük bir diş ağrısı gibi; adeta kor gibi yakan bir gerginlik, içimde hissettiğim bir huzursuzluktu bu. Sonra nasıl oldu bilmiyorum ama birdenbire hafızamda bir şeyler aydınlanır gibi oldu; daha önce burada oturduğumu, bu duvarlarla, bu sandalyelerle, bu masalarla, bu yabancı, nikotin dolu mekânla yıllar öncesinden bir bağım olduğunu hissettim.

Bu anıyı hatırlamak için kendimi zorladıkça, anı da o kadar haince benden uzaklaşıyor, bir denizanası gibi belli belirsiz parlayarak bilincimin derinliklerine kayıyordu ve ben onu ne tutabiliyor ne de yakalayabiliyordum. Bakışlarım boş yere mekândaki her eşyaya takılıp kalıyordu; bazılarını elbette tanımıyordum, örneğin şıngırtıya benzer ses çıkararak otomatik açılan kasa, pelesenk ağacının ahşabına benzeyen suni bir malzemeden yapılmış kahverengi duvar kaplaması, tüm bunlar sonradan eklenmiş olmalıydı. Fakat evet, evet, yirmi yıl, hatta belki daha da uzun

bir süre önce buradaydım, tıpkı tahtaya saplanıp gözden kaybolmuş bir çivi gibi çoktan kaybettiğim, üstünü örtüp kapattığım benden, benliğimden bir parça da buralarda bir yerde saklanmış bekliyordu. Bütün duygularımı zorluyor, mekâna ve kendi içime yolluyordum, fakat lanet olsun, içimde bir yerlerde boğulup gitmiş olan o silik anılara bir türlü ulaşamıyordum.

Hani insan bir başarısızlık sonucunda zihinsel güçlerinin yetersizliğinin ve eksikliğinin farkına vardığında kendi kendine öfkelenir ya, işte ben de öyle öfkeleniyordum kendime. Fakat hatırlayacağıma dair umudumu yine de kaybetmedim. Ufacık bir şey de olsa hemen hatırlayacaktım, biliyordum, çünkü hafızamın tuhaf bir özelliği vardır. İyi ve kötü yanları olduğu gibi başına buyruk ve pek inatçıdır, ama tüm bunların yanı sıra inanılmaz sadıktır da. Hafızam olaylarda olduğu gibi yüzlerde, okunanlarda ve yaşananlarda da en önemli olanı çoğu kez kendi karanlıklarına çeker ve bu derinliklerden bir zorlama olmadan, sadece isteğin çağrısıyla hiçbir şeyi vermez. Fakat kayıp gitse de ufacık bir ipucu, bir kartpostal, bir zarf üzerindeki yazı, sararmış bir gazete sayfası da olsa, unuttuğum şey her ne ise, oltaya yakalanmış balığın karanlık suların içinden fırlaması gibi hafızamda her şeyiyle birlikte canlanıverir. İşte o vakit bir insana ait tüm ayrıntıları hatırlarım; ağzını, gülerken ortaya çıkan, ağzının sol tarafındaki eksik dişi, kahkahasındaki çatlak tonu, bıyığının nasıl titrediğini, yüzünün nasıl değiştiğini, hepsini ama hepsini hayalimde canlandırabilir, yıllar öncesine gider ve o insanın bana söylediği her sözü hatırlayabilirim. Fakat geçmişi tüm duygularıyla görebilmek ve hissedebilmek için her defasında duyusal bir desteğe, gerçekliğe dair ufacık da olsa bir yardımcıya ihtiyaç duyarım. Bu nedenle daha da iyi düşünebilmek, o gizemli oltanın ucuna takılan şeyleri çıkarabilmek, hatırlayabilmek için gözlerimi iyice ka-

pattım. Fakat hiçbir şey çıkmadı. Hiçbir şey, hiçbir ipucu gelmedi! Hepsi enkaz altında kalmış, unutulmuştu. Ve ben şakaklarımın arasındaki o kötü ve inatçı hafızama o kadar çok öfkelendim ki, alnımı yumruklayacak hale geldim, tıpkı bozuk otomatı istediğiniz şeyi size vermediğinde sarsmak için yumrukladığınız gibi. Hayır, daha fazla sessizce oturup bekleyemeyecektim, hafızamın bu yaptığı beni çok sinirlendirmişti, nefes alabilmek için hırsla ayağa kalktım, fakat lokalin içinde daha ilk adımları atmıştım ki, içimdeki karanlığa ilk titrek ışıklar ve pırıltılar düşmeye başladı. Kasanın sağ tarafından dışarıya çıkılıyordu, hatırlamaya başlamıştım, penceresiz bir yere, sadece elektrik ışığının aydınlattığı bir yere çıkılıyordu. Ve gerçekten de öyleydi. O yerdi, duvar kâğıtları eskisinden farklıydı, fakat onun dışında aynı odaydı, sınırları belli belirsiz, arka taraftaki dikdörtgen odaydı, oyun salonuydu. Sinirlerim sevinçten titreşirken bakışlarımı gayriihtiyari etrafta gezdirdim, her eşyaya baktım. (Birazdan her şeyi hatırlayacaktım, hissediyordum.) İki bilardo masası yeşil, durgun bir çamur gölü gibi orada öylece bomboş duruyordu, köşelerde oyun masaları vardı, onlardan birinde de iki müşavir ya da iki profesör satranç oynuyordu. Ve döküm sobanın hemen yanındaki köşede –ki hatırladığım kadarıyla oradan da telefon kulübesine gidiliyordu–, küçük bir kare masa olacaktı. Ve işte tam o anda hafızamda birdenbire ve art arda şimşekler çakmaya başladı. Hemen, ama hemen, tek bir sıcak, sarsıcı hamleyle hatırlamaya başladım: Tanrım, burası Jakob Mendel'in yeriydi, Sahaf Mendel'in ve ben yirmi yıl sonra yine onun asıl yaşadığı yerdeydim, Yukarı Alser Caddesi'nde, Kafe Gluck'taydım. Jakob Mendel, onu nasıl unutabilmiştim, inanılmaz uzun bir süre geçmişti; o son derece farklı insanı, efsanevi adamı, nevi şahsına münhasır adamı, dünya harikasını, üniversitede ve küçük ancak saygın bir çev-

rede ünlü olan bu insanı nasıl hafızamdan silebilmiştim; burada sabahtan akşama kadar oturan, kitap sihirbazı ve *simsarını*, *sahafı*, *bilginin simgesi* ve *Kafe Gluck'un* ünü ve gururunu!

Ve yalnızca bir saniye bakışlarımı içime, gözkapaklarımın ardına çevirmem yetti, bir anda onun son derece net, adeta kanlı canlı görüntüsü gözümün önünde belirdi. Her zaman olduğu gibi o kirli gri mermer kaplı, üzerinde bir sürü kitabın ve yazının yığılı olduğu kare masada oturuyordu sanki. Gözlüğünün ardındaki bakışlarını hipnotize olmuş gibi bir kitaba dikmiş, azimle ve sarsılmaz bir biçimde orada öylece oturuyor, okurken mırıldanıyor, homurdanıyor; bedeni ve kötü bir şekilde parlayan, üzerinde cilt lekeleri olan kel kafası, Doğu'daki küçük Yahudi çocukların gittiği okuldan, *cheder*'den* kalma bir alışkanlıkla bir öne bir geriye doğru sallanıyordu. Buradaki masada, sadece burada kataloglarını ve kitaplarını okuyordu, tıpkı Talmud** okulunda kendisine öğretildiği gibi alçak sesle, şarkı söyler gibi, sallanan siyah bir beşik gibi. Çünkü nasıl ki bir çocuk ritmik ve hipnotize edici hareketlerle uykuya dalar, dünyayla ilişiğini keserse, Talmud okulundaki dindarlara göre de bu yararsız bedenin ileri geri sallanması sayesinde ruh da kolayca kendini bilgiyi özümsemenin lütfuna bırakabilir. Ve gerçekten de o, Jakob Mendel etrafındaki hiçbir şeyi görmez ve duymazdı. Hemen yanı başında bilardo oyuncuları gürültü yapar, kavga eder, garsonlar koşuşturur, telefon çalardı; yerler temizlenir, sobaya odun kömür atılırdı; o bunların hiçbirinin farkına varmazdı. Bir defasında kor halindeki bir parça kömür sobadan düşmüş, kendisinden iki adım öte-

---

* *Cheder* kelimesi İbraniceden gelmektedir. Din eğitimi veren okullardaki odaya verilen addır. (ç.n.)

** Talmud İbranicedeki *lamad* (öğrenmek) fiilinin kökünden gelir. Yahudi medeni kanununu, tören kurallarını ve efsanelerini kapsayan dini metinlerdir. (ç.n.)

de ahşap parke yanmaya, dumanlar çıkmaya başlamıştı, ancak konuklardan biri dayanılmaz kokuyu duyunca tehlikeyi fark etmiş ve çarçabuk ateşi söndürmüştü: Fakat o, yani Jakob Mendel iki adım ötesinde, dumanı kendisini de saran ufak yangını fark etmemişti bile. Çünkü o, başkalarının dua ettiği, kumarbazların oyun oynadığı ve sarhoşların kendinden geçmiş bir halde gözlerini boşluğa diktiği gibi kendinden geçercesine okurdu, okumaya kendini öyle kaptırır, öyle kendini verirdi ki, onun okuyuşunu gördükten sonra başkalarının okumaları bana hiçbir anlam ifade etmez olmuştu. Genç bir insan olan ben, ilk defa, Galiçyalı bu ufak tefek sahaf Jakob Mendel'de, sanatçıyı tıpkı bir âlim ve gerçek âlimi ise tamamen delirmiş biri gibi gösteren sonsuz odaklanmanın büyük sırrını, tam bir konsantrasyonun trajik mutluluğunu ve talihsizliğini keşfetmiştim.

Beni ona götüren kişi üniversiteden eski bir arkadaşımdı. Ben o zamanlar da şimdi de çok az tanınan Paracelsuscu* doktor ve manyetizmacı Mesmer** hakkında bir araştırma yapıyordum ve pek de başarılı olamamıştım; çünkü bulduğum kaynaklar yetersizdi ve tecrübesiz bir öğrenci olarak kütüphaneciden yardımcı olmasını rica ettiğimde bana ters ters homurdanmış, literatür taramasının benim işim olduğunu, onun görevi olmadığını söylemişti. İşte o tarihlerde bahsettiğim arkadaşım onun adını bana ilk kez o zaman anmıştı. "Seninle Mendel'e gideceğim," diye söz vermişti, "o her şeyi bilir, her şeyi tedarik eder, en ulaşılmayacak kitabı, en unutulmuş Alman antikacıda bulur, getirtir. Viyana'daki en yetenekli adamdır, ayrıca ilginç

---

* Paracelsus (Philippus Aureolus Theophrastus Bombastus von Hohenheim) (1493-1541): Tıpta kimyanın önemli bir rolü olduğunu belirleyen Alman-İsviçreli hekim ve simya bilgini. (ç.n.)

** Anton Mesmer (1734-1815): Alman hekim. İnsanın evrensel güçleri başka insanlara "hayvansal magnetizm" biçiminde aktarabileceğini ileri sürmüştü. (ç.n.)

biridir, tarih öncesinden kalma, soyu tükenmiş bir kitap dinozorudur."

Böylece arkadaşımla birlikte Kafe Gluck'a gittik, ben onu ilk kez orada gördüm; oturuyordu, Sahaf Mendel, gözünde gözlük, gür sakallı, siyah giyimli biriydi, okurken rüzgârda sallanan karanlık bir çalılık gibiydi. Yanına yaklaştık, fakat o bizi fark etmedi. O okuyordu yalnızca, okuyordu ve bedeninin üst kısmı pagodalar* gibi masanın üzerinde bir ileri bir geri sallanıyordu, arkasındaki duvarda çengele asılı, ceplerine dergiler ve kâğıtlar tıkıştırılmış siyah eski paltosu da kendi gibi sallanıyordu. Geldiğimizi fark etmesi için arkadaşım gürültüyle öksürdü. Fakat Mendel kalın camlı gözlüğüyle kitaba öyle dalmıştı ki duymadı bile. Sonunda arkadaşım masanın üzerine kapıya vurur gibi güçlü ve sert bir şekilde vurdu, işte ancak o zaman Mendel başını kaldırdı, büyük metal çerçeveli gözlüğünü mekanik bir hareketle alnına doğru itti, havaya kalkmış kül rengi kaşlarının altında bir yılanın dili gibi çevik, sivri, sert hareket eden küçük, siyah ve uyanık gözlerini bize çevirdi. Arkadaşım beni tanıştırarak ne istediğimi söyledi, sonra ben de onun bana sıkı sıkı tembihlediği gibi göstermelik bir öfkeyle bana bilgi vermek istemeyen kütüphaneciyi kötüledim. Mendel arkasına yaslandı ve dikkatle konuşmaya başladı. Sonra güldü ve Doğu şivesiyle devam etti: "Vermek istemedi mi? Hayır, veremedi! Bir mankafadır o, beceriksizin tekidir. O kahrolasıcayı ne yazık ki yirmi yıldır tanırım, o zamandan beri hiçbir şey öğrenemedi. Bildikleri tek şey maaş almaktır! Kütüphanede kitap yerine inşaatta tuğla taşımalı o doktor denilen beyler."

İçinden geçenleri söyledikten sonra aramızdaki buzlar erimişti ve içten bir el hareketiyle beni, üzerinde kitap

---

* Hinduların mabetlerine verilen isimdir. Aynı zamanda çoğunlukla porselenden yapılan Asya tanrı figürlerine verilen addır. (ç.n.)

dostu vahiylerin bulunduğu bir sunağı andıran, notlar ve kitaplarla kaplı kare, mermer masasına davet etti. Ben hemen ne istediğimi söyledim: Manyetizma ile ilgili güncel eserler ve Mesmer hakkında yazılmış olumlu olumsuz tüm kitapları ve polemik yazılarını; ben sözlerimi bitirir bitirmez Mendel tetiği çekmek üzere olan biri gibi sol gözünü bir saniye kıstı. Fakat gerçekten dikkatini yoğun biçimde topladığını gösteren bu hareket sadece bir saniye sürdü ve görünmez bir katalogdan okur gibi yirmi otuz kadar kitabı takır takır saymaya başladı, her birini de yayınevi, yayın yılı ve takribi fiyatıyla birlikte; şaşkınlıktan adeta dilimi yutmuştum. Hazırlıklı olmama rağmen bu kadarını beklemiyordum. Fakat benim şaşkınlığım onu keyiflendirmiş gibiydi, çünkü hemen arkasından konumla ilgili kütüphane bilgilerini bulmak üzere hafızasının tuşlarına basmaya başladı. Uyurgezerlik hakkında, ilk hipnoz denemeleri ve Gassner*, şeytan çıkarma ve Christian Science** ve Blavatsky*** hakkında bir şeyler bilmek isteyip istemediğimi sordu. Ancak şimdi Jakob Mendel'in eşi bulunmaz hafızaya sahip biri, gerçek bir ansiklopedi, ayaklı bir kütüphane olduğunu anlamıştım. Tamamen kendimden geçmiş bir halde gözlerimi bir bibliyografya mucizesi olan bu adama diktim; gösterişsiz, hatta biraz da üstü başı kirli olan, Galiçyalı bu ufak tefek sahaf bana bir anda seksen kitabın ismini sayıp, ardından pek de önemli değilmiş gibi davrandıktan sonra içten içe keyiflenerek son kozunu oynamış birinin edasıyla bir zamanlar belki de beyaz olan mendiliyle gözlüğünün camlarını sildi. Şaş-

* Johann Joseph Gassner (1727-1779): Şeytan kovan, hastaları mucizevi şekilde iyileştirdiğine inanılan Alman rahip. (ç.n.)

** Christian Science (Hıristiyan Bilimi): Mary Baker Eddy (1821-1910) tarafından keşfedilen ve geliştirilen öğreti. (ç.n.)

*** Helena Petrovna Blavatsky (1831-1891): Rus gizembilimci, filozof ve Teozofi Derneği'nin kurucusu. Ezoterizm, kadim uygarlıklar ve eski yazıtlar üzerine araştırmalar yapmıştır. (ç.n.)

kınlığımı gizlemeye çalışarak, tereddüt içinde bu kitapların *hangilerini bana temin edebileceğini sordum.* "Ne yapabiliriz, bir bakalım," diye mırıldandı. "Yarın yine gelin, Mendel sizin için mutlaka bir şeyler bulacaktır. Bulamadıklarını da başka bir yerden getirtecektir. Aklı olanın şansı da güçlü olur." Ben nazik bir şekilde teşekkür ettim, kibar olayım derken, arzu ettiğim kitapları not etmesini söyleyerek büyük bir aptallık yaptım. Tam o anda arkadaşım dirseğiyle dürterek beni uyarmak istedi ama geç kalmıştı! Çünkü Mendel bana öyle bir bakış fırlatmıştı ki, bu bakışlarda hem zafer kazanmış hem de kırılgan birinin edası vardı, hem alaycı hem de üstün birinin bakışıydı, tam bir kral bakışıydı, Shakespeare'in Macbeth'inin bakışıydı sanki, Macduff'ın* yenilmez kahramana savaşmadan teslim olmasını isterken baktığı gibi bakmıştı. Sonra kısa bir kahkaha attı, boğazındaki âdemelması tuhaf bir şekilde bir aşağı bir yukarı hareket etti, anlaşılan ağzından çıkacak kaba bir sözü güçlükle bastırmıştı. Onun her türlü kabalığı yapmaya hakkı vardı, o iyi ve dürüst sahaf Mendel'in; çünkü yalnızca bir yabancı, hiçbir şeyden haberi olmayan biri (onun tabiriyle bir "amhorez"**) ona, Jakob Mendel'e böylesine aşağılayıcı ve küstahça bir davranışta bulunabilirdi; ona, Jakob Mendel'e bir kitapçı çırağına ya da kütüphane görevlisine yazdırır gibi bir kitabın ismini yazdırabilirdi, sanki bu eşi bulunmaz, pırlanta gibi kitap beyninin böylesi kaba bir yardıma ihtiyacı varmış gibi. Çok sonra bu aykırı dehayı nazik teklifimle ne kadar çok kırmış olabileceğimi fark ettim; çünkü bu kısa boylu, omuzları çökmüş, yüzü sakallarının içinde kaybolmuş, biraz da kambur olan Galiçyalı Yahudi Jakob Mendel bir hafıza deviydi. Adeta kireç ve yosun tutmuş

---

* William Shakespeare'in *Macbeth* adlı tragedyasındaki Fife Baronu. (ç.n.)

** İbranicede *amhorez* aptal, akılsız, ayaktakımı, bilgisiz, cahil anlamlarına gelmektedir. (ç.n.)

gibi kirli alnına, görünmez sihirli bir yazıyla yazar isimleri, kitap başlıkları, tıpkı bir kitabın ilk sayfasında olduğu gibi çelik harflerle kazınmıştı sanki. Her kitabı biliyordu, dün basılanı da, iki yüz yıl önce basılanı da; bir anda basım yerini, yazarını, fiyatını, yeni ya da eski baskılarını sayıyordu; her kitabı ister eline almış olsun ister uzaktan rafta ya da kütüphanede bir kez görmüş olsun tüm ayrıntılarını kusursuz hatırlıyordu; cildini, resimlerini, tıpkıbasımların hepsini; nasıl ki yaratıcı bir sanatçı, eserinde başkalarının göremediği, anlayamadığı şeyleri görür ve anlarsa, o da bir sanatçının gözüne ve yaratıcı birinin dehasına sahipti. Regensburglu bir antikacının kataloğunda takriben altı marka satılan bir kitabın başka bir nüshasının iki yıl önce Viyana'daki bir açıkartırmada aşağı yukarı dört krona satıldığını ve kimin satın aldığını hemen hatırlayıveriyordu: Hayır, Jakob Mendel bir başlığı, bir sayıyı asla unutmuyordu, kitap dünyasının sonsuzca sallanan, sarsılan evreninde her bir bitkiyi, her diatomiti*, kitapların evrenindeki her yıldızı biliyordu. Her alanda o alanın uzmanlarının bildiğinden fazlasını biliyordu, kütüphanelere kütüphanecilerden daha fazla vâkıftı, birçok firma sahibinin tuttuğu kartoteklere ve notlara rağmen depoları hakkında onların bildiklerinden fazlasını, dünyada sadece yüz insanda görülebilecek eşsiz, sihirli hafızasıyla Mendel ezbere biliyordu. Kuşkusuz bu hafıza, kendini böylesine olağanüstü kusursuz eğitmesini ve biçimleyebilmesini her mükemmelliğin altında yatan o sırra borçluydu: Odaklanmaya. Kitapların dışında bu garip adamın dünyayla bir ilgisi yoktu; çünkü onun için varlığın tüm olguları harflere döküldüğünde, bir kitapta toplandığında ve aynı zamanda her şeyden arınmış olduğunda başlıyordu. Fakat bu kitapların içerdiği anlam-

* Doğada bulunabilen, beyaz tebeşirsi çökelti taşıdır. Ezildiği zaman çok ince beyaz-bej bir toza dönüşür. (ç.n.)

larla, fikirlerle ve üslubuyla ilgilenmiyordu: Onun için önemli olan yalnızca kitabın ismi, fiyatı, basım yeriydi, kitabın ilk sayfası ise en çok ilgisini çeken yerdi. Sonuç olarak hiçbir şey üretmeden ve yaratmadan sadece yüz binlerce kitap ve yazar isminin bulunduğu indeksi, bir kitap kataloğu yerine o özel ve benzersiz hafızasına kaydeden Jakob Mendel'in o spesifik, antika hafızası eşsiz kusursuzluğuyla Napoléon'un fizyonomiye, Mezzofanti'nin* dillere, Lasker'in** satranca ve Busoni'nin*** müziğe olan yeteneğinden aşağı kalır değildi. Jakob Mendel üniversitede ders veren ya da kamusal alanda çalışan biri olsaydı, beyni binlerce, yüz binlerce öğrenciye ve bilgine çok şey öğretir, onları hayretler içinde bırakırdı; bu beyin, bilimler için verimli, kütüphane dediğimiz kamusal hazine daireleri için eşsiz bir kazanç olurdu. Fakat bu üst dünya, ancak Talmud okulunu bitirebilmiş, başka da bir eğitim almamış bu ufak tefek Galiçyalı kitap eskicisi için sonsuza dek kapalıydı; bu nedenle bu muhteşem yetenek etkisini sadece bir gizem bilimi olarak Kafe Gluck'un o mermer masasında gösterebilmekteydi. Hayvanların değişik türlerini, cinsini ve en ilkel biçimlerini tek tek ısrarla ve sabırla araştıran Buffon**** gibi günün birinde yaşadığı dönemde hafıza dediğimiz gizem gücünün tüm oyun türlerini, cinsini ve en eski biçimini tanımlayan ve varyasyonlarını ortaya koyan bir psikolog çıkarsa (düşün dünyamızda henüz böyle bir çalışma yoktur), o kişi tüm kitapların fiyatlarını, başlıklarını bilen Jakob Men-

---

* Giuseppe Caspar Mezzofanti (1774-1849): İtalyan Katolik kardinali, ünlü dilbilimci ve hiperpoliglottur. (ç.n.)

** Emanuel Lasker (1868-1941):Yahudi asıllı Alman satranç oyuncusu, matematikçi ve filozof. Yirmi yedi yıl boyunca (1894-1921) dünya satranç şampiyonu unvanını kimseye kaptırmamıştır. (ç.n.)

*** Ferruccio Busoni (1866-1924): İtalyan besteci, piyanist, piyano ve kompozisyon öğretmeni, orkestra şefi. (ç.n.)

**** Georges-Louis Leclerc, Comte de Buffon (1707-1788): Fransız natüralist, matematikçi, kozmolog ve ansiklopedi yazarı. (ç.n.)

del'den, antika biliminin adsız ustası bu dehadan bahsetmek zorundadır.

Yaptığı işe bakanlar ve onu tanımayanlar için Jakob Mendel yalnızca bir kitap tüccarıydı. Her pazar *Neue Freie Presse* ve *Neue Wiener Tagblatt*'ta aynı tip ilanlar yer alıyordu: "Eski kitaplar satın alıyorum, en iyi fiyatı ben veriyorum, hemen almaya gelirim, Mendel, Yukarı Alser Caddesi." Bir de telefon numarası olurdu, aslında Kafe Gluck'un numarasıydı bu. Kitap depolarını tarar, imparator bıyığı olan yaşlı bir hamalla her hafta yeni ganimetlerini asıl karargâhına götürür ve oradan da başka bir yere taşırdı, çünkü yasalara uygun bir şekilde kitap ticareti yapmak için gerekli işletme izni yoktu. Bu nedenle çok az kâr eden küçük bir satıcıdan öteye gidemezdi. Üniversite öğrencileri ders kitaplarını ona satarlardı, bu kitaplar onun eliyle eski öğrencilerden yeni öğrencilere ulaşırdı, Mendel ayrıca aranan her kitabı bulur, temin eder ve az bir ücret karşılığında verirdi. Mendel'de iyi tavsiyeler ucuzdu. Fakat onun dünyasında paranın yeri yoktu, daha hiç kimse onu üzerindeki o hep aynı, eski ceket dışında bir giysiyle görmemişti; sabahları, öğleden sonraları ve akşamları iki somun ekmek yer, sütünü içerdi, öğlenleri lokantadan getirilen az bir şey yerdi. Sigara içmez, oyun oynamazdı, evet hatta yaşamadığı söylenebilirdi, yalnızca gözlüğünün ardındaki iki gözü yaşardı ve o gizemli beynini sürekli kelimeler, başlıklar ve isimlerle beslerdi. Ve bu yumuşak, verimli beyin tüm açlığıyla bütün bu bilgileri emerdi, tıpkı bir çayırın, üzerine yağan binlerce ve binlerce yağmur damlasını içine çektiği gibi. İnsanlar onu ilgilendirmezdi, tüm insani tutkulardan belki de sadece birini, kuşkusuz insana has olanını, kibri tanırdı. İstediği şeyi yüzlerce yerde aramaktan yorgun düşmüş biri ona gelip de aradığı bilgiyi sorduğunda, Mendel çarçabuk ona istediği bilgileri verdiğinde

pek memnun olur, pek keyif alırdı ve hatta bu, onun için Viyana'da ve Viyana dışında yaşayan onlarca insanın ona ve bilgisine saygı duyduğunun ve ihtiyaç hissettiğinin göstergesiydi. Büyük kent dediğimiz bu çok büyük, milyonlardan oluşan kalabalık arasında her zaman az da olsa bazı noktalara yayılmış tek ve aynı evreni küçücük bir alanda yansıtan, birçokları için görülmeyen, sadece onu tanıyan ve bilenler için, aynı şeye tutkun olanlar için eşsiz ve değerli olan bazı küçük ışıltılar vardır. İşte kitaplardan anlayan herkes de Jakob Mendel'i tanıyordu. Nasıl ki müzik hakkında tavsiyeler almak isteyen kişi, müzikseverler derneğinde başında gri beresi, dosyalar ve notalar arasına gömülmüş, en zorlu sorunları bile bir bakışıyla ve gülümseyerek çözen Eusebius Mandyczewski'ye* gidiyorsa, ya da eski Viyana'nın tiyatro ve kültürü hakkında bilgiye ihtiyaç duyan herkes bugün hâlâ her şeyi bilen baba Glossy'ye** başvuruyorsa, aynı şekilde zor, çetin ceviz bir mesele söz konusu olduğunda muhafazakâr Viyanalı kitapseverler de aynı güven duygusuyla doğal olarak Kafe Gluck'a, Jakob Mendel'e koşuyordu. Jakob Mendel'i böylesine bir danışma sırasında izlemek genç ve meraklı biri olan benim için tarifi imkânsız bir zevkti. Sıradan bir kitap getirildiğinde kitabın kapağını açıp kapatan, küçümseyen bir tavırla, "İki kron***," diye mırıldanan Mendel, ender bulunan, eşsiz bir koleksiyon parçasıyla karşılaştığında ise saygıyla geri çekilir, kitabın altına bir kâğıt koyardı ve insan böylesi anlarda onun birdenbire kirli, mürekkepli siyah tırnaklarından utandığını fark ederdi. Sonra nazikçe ve dikkatle, inanılmaz bir

---

* Eusebius Mandyczewski (1857-1929): Romanya asıllı Avusturyalı müzik bilimci. (ç.n.)

** Karl Glossy (1848-1937): Avusturyalı edebiyat tarihçisi. (ç.n.)

*** Avusturya-Macaristan Kronu 1892'den 1918'e kadar Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve Liechtenstein'ın, 1918'den 1925'e kadar Avusturya'nın, 1926'ya kadar ise Macaristan'ın resmi para birimiydi. (ç.n)

saygıyla bu ender bulunan parçanın sayfalarını çevirmeye başlar, her sayfayı tek tek açardı. Böyle anlarda hiç kimse onu rahatsız edemezdi, adeta dua eden saf bir dindar gibi davranırdı; elinde bulunan esere bakmak, dokunmak, onu koklamak, tartmak gibi eylemlerin her birinde bir tören havası eserdi; dini bir olayın kült haline gelmiş, birbiri ardına yapılması gereken aşamalarını yerine getirir gibi davranırdı. Kambur sırtı öne arkaya doğru sallanırken mırıldanır, homurdanır, eliyle saçlarının dibini kaşır; tuhaf, anlaşılmaz ve yabani sesler çıkarırdı, hayranlığını belirtmek için uzun ve neredeyse korkutucu bir "Ah" ve "Oh" der, sonra ise bir sayfanın eksik olduğunu ya da bir kitap kurdu tarafından yendiğini gördüğünde korkmuş bir halde "Ah ah", "Vah vah" diyerek iç çekerdi. Sonuç olarak eski kitabı saygıyla elinde şöyle bir tartar ve o biçimsiz dikdörtgeni yarı kapalı gözlerle koklar, kokusunu içine çekerdi, bunu yaparken de sümbülteber çiçeğini koklayan duygulu bir genç kız gibi kendinden geçerdi. Bu biraz da teferruatlı işlem sırasında kitabın sahibi sabır göstermek zorundaydı. Sona eren bu sınavdan sonra Mendel bilgi verecek duruma gelir ve hatta bunun için heyecanlanırdı da; verdiği her bilgiyi, benzer nüshalar için teklif ettiği fiyatlarla ilgili eski hikâyeler anlatarak ve hatta biraz da abartarak süslerdi. Böyle anlarda Mendel'in yüzü aydınlanırdı, gençleşir ve canlanırdı, sadece tek bir şey onu son derece sinirlendirirdi: O da aceminin birinin böylesi değerli bilgiler için ona para teklif etmesiydi. Böyle durumlarda Amerikalı bir turiste değerli açıklamalarda bulunan bir üst düzey müze görevlisi severek yaptığı bu iş için eline bahşiş sıkıştırıldığında nasıl bozulursa, Mendel de aynı şekilde kırılır ve geri çekilirdi; çünkü erkekler için bir kadınla karşılaşmak ne anlama geliyorsa Mendel için de değerli bir kitabı eline almak aynı şeydi. O anlar onun için adeta platonik aşk geceleriydi. Mendel'in üze-

rinde sadece kitapların bir gücü vardı, paranın ise asla. Bu nedenle büyük koleksiyoncular, yanı sıra Princeton'daki üniversite kurucusu onu kütüphanelerinin danışmanı yapmak, kitap alımından sorumlu kişi olarak görevlendirmek istediklerinde Jakob Mendel tüm bu teklifleri geri çevirmişti; o Kafe Gluck'un dışında düşünülemezdi. Otuz üç yıl önce sakalları henüz yumuşak ve siyah, seyrelmiş bukleleri alnına düşmüş, kısa boylu bir genç olan Mendel hahamlık okumak için Doğu'dan Viyana'ya gelmişti; ancak kısa bir süre sonra kitapların pırıl pırıl parlayan ve binlerce çeşit çok tanrılı dünyası uğruna o sert ve tek Tanrı'sı olan Yehova'yı terk etmişti. O tarihlerde yolu Kafe Gluck'a düşmüş, zamanla da burası onun işyeri, asıl mekânı, posta adresi, tüm dünyası olmuştu. Nasıl ki bir gökbilimci tek başına her gece rasathanede teleskopunun minnacık yuvarlak merceğinden on binlerce yıldızı gözlemler, onların gizem dolu akışını, sürekli değişen karmaşık hareketlerini, sönüp gitmelerini, tekrar doğup ışıldamalarını incelerse, Jakob Mendel de kare masasında oturur, gözlük camlarının ardından, tıpkı yıldızlar gibi sürekli bir devinim içinde olan, hep yeniden doğan bir başka evrene, kitapların evrenine dalardı; bizim dünyamızın üzerinden kitaplar dünyasını incelerdi.

Doğal olarak Kafe Gluck'ta çok saygı görüyordu, çünkü Kafe Gluck şöhretini, *Alceste* ve *Iphigénie* operalarının yaratıcısı büyük müzisyen Christoph Willibald Gluck* ile aynı isme sahip olmasına değil, Mendel'in o görünmeyen yeteneğine borçluydu. Mendel, tıpkı kiraz ağacından yapılmış eski kasa, kötü bir şekilde onarılmış iki bilardo masası, bakır kahve kazanı gibi kafenin demirbaşlarından biriydi ve masası bir mabet gibi korunurdu, çünkü onun sayısız müşterisi ve bilgi almaya gelen ziyaretçisi kafe çalışanları tarafından her defasında bir şeyler

* Christoph Willibald (Ritter) von Gluck (1714-1787): Alman besteci. (ç.n.)

ısmarlamaları için kibarca sıkıştırılırdı, öyle ki Mendel'in biliminden elde edilen gelirin büyük bir kısmı aslında şef garson Deubler'in kalçasında taşıdığı geniş, deri cüzdana giderdi, buna karşılık sahaf Mendel çok çeşitli imtiyazlara sahipti. Telefon emrindeydi, gelen mektupları saklanır, tüm siparişleri yerine getirilirdi; yaşlı, dürüst tuvaletçi kadın paltosunu fırçalar, kopan düğmelerini diker ve her hafta bir çıkın çamaşırını yıkardı. Yan taraftaki lokantadan her gün öğle yemeği gelir ve her sabah kafenin sahibi Bay Standhartner bizzat masasına kadar uğrar ve onu selamlardı (tabii ki çoğu zaman kitaplarına dalmış olan Jakob Mendel bu selamı fark etmezdi). Her gün sabah saat yedi buçukta kafeye gelen Mendel ancak ışıklar kapatıldığında çıkardı. Kafedeki konuklarla asla konuşmazdı, gazete okumazdı, hiçbir değişikliğin farkına varmazdı ve Bay Standhartner bir defasında ona eskiden var olan donuk ve titrek ışıklı gaz lambaları yerine takılan elektrik ampullerinin ışığında daha iyi okuyup okuyamadığını sorduğunda, Mendel hayranlıkla bakışlarını yanan ampullere çevirmişti: Yanı başında günlerce süren tesisat kurulumu sırasında çıkan onca gürültü patırtıyı hiç fark etmemişti bile. Sadece gözlüğünün yuvarlak camlarından, o parlayan ve her şeyi emen camlardan milyarlarca siyah harfi filtre ederek beynine iletiyordu, bunların dışındaki her şey farkına bile varmadığı boş bir gürültüden ibaretti. Aslında otuz yıldan daha uzun bir süreyi, yani yaşamının önemli bir bölümünü sadece burada, bu kare masanın başında okuyarak, karşılaştırma yaparak, düşünüp hesap ederek geçirmişti; sürekli devam eden, yalnızca uyuduğu zaman kesintiye uğrayan sürekli bir düştü yaşamı.

Bu nedenle, Jakob Mendel'in gelecekle ilgili bilgiler bağışlayan mermer masasını o mekân içinde üzerine karanlık çöken bir mezar taşı gibi boş gördüğümde bir korku kapladı içimi. Ancak şimdi, yaşlanmış biri olarak, böylesi

insanların yokluğuyla ne kadar çok şey kaybettiğimizi anladım, çünkü her geçen gün önlenemez bir şekilde monotonlaşmaya başlayan dünyamızda eşsiz olan her şeyin kıymeti daha da artıyor: Ayrıca o tarihlerde içimdeki genç ve deneyimsiz insan, derinlerden gelen bir önseziyle Jakob Mendel'i çok sevmişti. Onu gözlemleyerek, varoluşumuzda özel ve güçlü olan her şeyin bir iç konsantrasyon ve delilik sınırında gezinen yüce bir saplantıyla başarılabildiği yolundaki büyük gizemin ilk kez farkına varmıştım. Ruhun katışıksız hayatının, tek bir fikre tam anlamıyla kendini vermenin, Hintli bir yoginin ya da ortaçağda yaşamış bir keşişinki gibi mutlak bir coşkunluğun bugün hâlâ, üstelik de bir telefon kulübesinin bitişiğindeki, elektrikle aydınlanan bir kafede olabildiğinin... Gençliğimde bunun örneğini şair dostlarımızdan ziyade bu bütünüyle meçhul eski kitap satıcısında görmüştüm. Ancak savaş yıllarında tıpkı onun gibi kendimi çalışmalarıma öyle vermiştim ki onu unutmuştum. Fakat şimdi bu boş masanın önünde dururken kendimi ona karşı hem mahcup hissediyor hem de merak ediyordum.

Nereye gitmiş olabilirdi, ne olmuştu ona? Garsonu çağırdım ve sordum. Hayır, ne yazık ki Bay Mendel diye birini tanımıyordu ve bu isimde birinin kafenin müşterilerinden olduğunu da düşünmüyordu. Fakat belki de şef garson bu konuda bir şeyler biliyordu. Kocaman göbeğini güçlükle taşıyan şef garson bir an duraksadı, düşündü, hayır, o da Bay Mendel'i tanımıyordu. Yoksa aradığım Bay Mandl mıydı, Floriani Sokağı'nda tuhafiye dükkânı olan Bay Mandl'ı mı kastediyordum? Acı bir tat kapladı dudaklarımı, unutulmuşluğun acı tadı: Eğer rüzgâr, bastığımız yerlerde bizden kalan son izleri de yok edecekse, neye yarardı yaşamak? Otuz yıl, belki de kırk yıl bir insan burada, bu birkaç metrekarelik alanda nefes almış, okumuş, düşünmüş, konuşmuştu ve sadece üç dört yıl

geçmiş, yeni bir firavun gelmişti ve artık hiç kimse Josep* hakkında bir şey bilmiyordu, Kafe Gluck'ta hiç kimse Jakob Mendel'i tanımıyordu! Neredeyse öfke içinde şef garsona, Bay Standhartner ile konuşabilir miyim ya da kafenin eski çalışanlarından biri yok mu, diye sordum. Ah, Bay Standhartner mi, ah Tanrım, o kafeyi satalı çok olmuştu, artık hayatta bile değildi ve eski şef garsona gelince, o şimdi Krems'te bir çiftlik evinde yaşıyordu. Hayır, eskilerden hiç kimse kalmamıştı... ya da bir dakika! Evet, Bayan Sporschill hâlâ oradaydı, tuvaletlere bakan kadın (çikolata kadın diye bilinen). Fakat kesinlikle her müşteriyi hatırlamıyordur. Aynı anda aklımdan şu geçti: Bir Jakob Mendel'i unutmak imkânsız. Kadını çağırmasını söyledim.

Kadın geldi; Bayan Sporschill, beyaz saçları dağınıktı, şiş ayakları nedeniyle ağır ağır yürüyordu, kıpkırmızı kesilmiş ellerini aceleyle üzerindeki önlüğe sildi: Anlaşılan biraz önce yarı karanlık tuvaletleri süpürmüş ya da pencereleri silmişti. Kendinden emin olmayan tavrından şunu anladım: Birdenbire, ön tarafa, büyük lambaların aydınlattığı, kibar müşterilerin olduğu bölüme çağrılmaktan huzursuz olmuştu. Bu nedenle bana önce kuşkulu gözlerle baktı, aşağıdan yukarıya, başını kaldırmadan, dikkatli bakışlarla beni süzdü. Ben kendisinden ne isteyebilirdim ki? Fakat daha Jakob Mendel'i sorar sormaz, akmaya hazır yaşlarla dolu gözlerini bana çevirdi, omuzlarını doğrulttu. "Tanrım, zavallı Bay Mendel, hâlâ onu hatırlayan biri olsun ha! Evet, zavallı Bay Mendel." Kadın neredeyse ağlayacaktı, gençliğine ait unutulmuş güzel bir ortak anıyı hatırlayan yaşlı insanlar gibi çok duygulanmıştı. Mendel'in hâlâ yaşayıp yaşamadığını sordum. "Ah, Tanrım, zavallı Bay Mendel, beş ya da altı, hayır, yedi yıl olmalı

* Yusuf Peygamber'in hikâyesine gönderme. Bkz. Kitabı Mukaddes, Eski Ahit, Yaratılış (40:23) (ç.n.)

öleli. Öyle iyi, öyle güzel bir insandı, onu ne zamandır tanıdığımı düşünüyorum da, yirmi beş yıldan fazla, ben burada başladığımda, o buradaydı. Onun öyle ölmesi çok büyük bir utanç." Kadın gittikçe daha da heyecanlanıyordu, onun bir akrabası olup olmadığımı sordu. Şimdiye kadar hiç kimse ona ne olduğuyla ilgilenmemiş, hiç kimse akıbetini merak etmemişti; ben onun başına gelenleri biliyor muydum?

Hayır, hiçbir şey bilmediğimi söyledim; onun bana anlatmasını, her şeyi anlatmasını istedim. İyi yürekli kadın çekiniyor ve utanıyordu, ıslak ellerini önlüğüyle kurulayıp duruyordu. Tuvaletçi kadın olarak kirli önlüğü, dağınık saçlarıyla burada, kafenin orta yerinde durmaktan çekindiğini anladım, ayrıca sürekli korku içinde sağına soluna bakıyor, garsonlardan biri söylediklerini duyacak diye endişeleniyordu. Bu nedenle kendisine oyun odasına, Jakob Mendel'in oturduğu yere gitmemizi önerdim: Orada bana her şeyi anlatabilirdi. Onu anladığım için bana minnettarlıkla baktı ve başıyla onayladı, yaşlı ve biraz da yalpalayan Bayan Sporschill önde, ben arkasında yürüdük. Her iki garson da şaşkınlıkla arkamızdan bize bakıyordu, gerek onlar gerek bazı kafe müşterileri birbirine hiç uymayan bir çift olan bize bakıyordu. Ve orada, Mendel'in masasında tuvaletçi kadın bana Jakob Mendel'in, Sahaf Mendel'in çöküşünü (bazı ayrıntıları çok sonra bir başka anlatı tamamlamıştı) anlattı.

"Evet," diye başladı anlatmaya, "Mendel sonraları da, savaş başladıktan sonra da hep geldi, her gün, her sabah saat yedi buçukta, tam da burada oturur, bütün gün çalışırdı her zaman olduğu gibi, evet, hatta herkes, Mendel'in savaşın başladığının farkında bile olmadığını düşünür ve konuşurdu. Hâlâ çok iyi hatırlıyorum, onun bir gazeteye göz attığına ya da biriyle konuştuğuna tanık olmadım; hatta sokaklardaki gazete satıcıları ölüm

haberlerini özel baskılarla bağıra bağıra duyururken ve duyan herkes koşup bir gazete alırken, Mendel hiç yerinden kalkmadı, hiçbir şeyi duymadı. Mendel (Gorlice'de* şehit düşen) garson Franz'ın yokluğunu da fark etmedi, Bay Standhartner'in oğlunun Przemysl'de** esir alındığını bilmedi, ekmeğin her geçen gün daha da kötüleştiği konusunda da, önüne süt yerine incirden yapılmış berbat kahve konulduğunda da tek kelime etmedi. Sadece bir kez, artık çok az üniversite öğrencisinin geldiğini fark etmişti, fark ettiği tek şey buydu. Tanrım, bu adamı kitapları dışında hiçbir şey mutlu etmemiş, hiçbir şey ilgilendirmemişti."

Fakat günün birinde bir felaket olmuş. Öğleden önce saat on birde, güpegündüz bir bekçiyle, rozetini gösteren sivil bir polis gelmiş ve Jakob Mendel diye birinin oraya gelip gelmediğini sormuş. Sonra hemen Mendel'in bulunduğu masaya gitmişler, olan bitenden habersiz Mendel ise onların kitap satın almak ya da ona bir şey sormak istediklerini sanmış. Fakat adamlar ona, kendileriyle gelmesini söylemişler ve onu alıp götürmüşler. Kafe için son derece utanç verici bir durum, kafedeki tüm müşteriler ayağa kalkmış, zavallı Bay Mendel orada iki adamın arasında durmuş, gözlüğü saçlarının altında, sağa sola bakıyor, kendisinden ne istendiğini anlamaya çalışıyormuş. Tuvaletçi kadın ise hemen jandarmalara bir hata olduğunu, Bay Mendel gibi bir adamın bir karıncaya bile zarar veremeyeceğini anlatmaya çalışmış; fakat sivil polis bunun üzerine hemen kadına bağırmış ve devletin işine burnunu sokmamasını söylemiş. Sonra Bay Mendel'i götürmüşler, Bay Mendel uzun süre kafeye gelmemiş, iki yıl boyunca; tuvaletçi kadın bugün bile hâlâ o polislerin Bay Mendel'den ne istediklerini bilmiyormuş. "Fakat yemin edebilirim," dedi yaşlı kadın heyecanla, "Bay Mendel

---

* Polonya'nın güneydoğusunda bulunan bir şehir. (ç.n.)

** Polonya'nın Gorlice yakınlarındaki başka bir şehri. (ç.n.)

yanlış bir şey yapmış olamaz. Onlar yanıldılar, bunun için elimi ateşe koyarım. Bu zavallı, masum bir insana karşı işlenmiş bir suçtu, suç!"

Ve o iyi yürekli, dürüst Bayan Sporschill haklıydı, dostumuz Jakob Mendel gerçekten de hiçbir suç işlememişti, aksine yalnızca (çok sonra öğrendim ayrıntıları) o saçma sapan dönemde bile olmayacak bir aptallık, delice ama bir o kadar da acı bir aptallıkta bulunmuştu, bu aptallığının onun kendini tümüyle işine vermesinden, bu nedenle de çevresini ve yaşadığı dünyayı tamamen unutmasından kaynaklandığını söyleyebiliriz. Söz konusu olay şuydu: Yurtdışıyla yapılan her türlü yazışmayı kontrol etmekle görevli askeri sansür dairesinin eline günün birinde Jakob Mendel adında biri tarafından yazılıp imzalanmış ve yurtdışına postalanmak için usulüne uygun biçimde üzerine pul yapıştırılmış bir kartpostal geçmişti; fakat inanılmaz olan şey, bu kartın düşman ülkeye yazılmış olmasıydı; Jean Labourdaire adındaki alıcı Paris'te Grenelle iskelesindeki bir kitapçıydı; kartta Jakob Mendel, ayda bir çıkan *Bulletin Bibliographique de la France*'ın* yıllık abonelik ücretini peşin ödediği halde son sekiz sayısının gelmediği konusundaki şikâyetini dile getirmekteydi. Kart sansür dairesinin alt kademesinde çalışan, aslında bir lise öğretmeni olan, Fransız dili ve edebiyatına ilgi duyan bir memurun eline geçtiğinde memur şaşırmıştı. Aptalca şaka, diye geçirdi içinden. Her hafta iki bin mektubun arasında şüpheli gördüğü ya da casusluk faaliyeti olarak yazıldığını düşündüğü mektupları karıştırır ve elerdi, fakat böylesi garip bir yazı bugüne kadar eline geçmemişti, Avusturya'dan birisi hiçbir endişe duymaksızın, gayet rahat bir şekilde Fransa'ya, Avusturya'nın savaş halinde olduğu bir ülkeye kart yazıp bunu posta kutusuna atıyordu, sanki bu sınırlar 1914'ten beri dikenli

* Fransız Bibliyografya Dergisi. (ç.n.)

tellerle çevrilmemişti ve sanki Tanrı'nın her günü Fransa, Almanya, Avusturya ve Rusya'nın erkek nüfusu karşılıklı olarak birkaç bin azalmıyordu. Bu nedenle memur söz konusu kartı acayip bir şey olarak değerlendirip masasının çekmecesine koydu. Ve bu garipliği rapor da etmedi. Ancak birkaç hafta sonra aynı Jakob Mendel'in imzasını taşıyan, bu kez Londra'da Holborn Square'deki *bookseller** John Aldridge'e *Antiquarian* dergisinin son sayılarını temin edip edemeyeceğini soran bir kart gelmişti. Bu kart da insana dokunacak bir saflıkta açık adresini olduğu gibi yazan o garip Jakob Mendel'e aitti. Fakat bu kez lise öğretmenine üzerindeki üniforma dar gelmeye başlamıştı. Yoksa bu garip şakanın ardında gizemli, şifreli bir anlam mı yatmaktaydı? Öyle ya da böyle ayağa kalktı, binbaşının odasına gitti, topuk selamı verdikten sonra iki kartı da önüne koydu. Binbaşı öfkeyle omuzlarını kaldırdı: Garip bir durum, dedi. Öncelikle polise haber verdi, Jakob Mendel diye birinin gerçekten var olup olmadığının soruşturulmasını istedi, daha bir saat geçmeden Jakob Mendel ne olduğunu anlamadan tutuklanmış olarak binbaşının karşısına getirilmişti. Binbaşı gizemli kartları çıkarıp Mendel'in önüne koydu ve göndericinin kendisi olup olmadığını sordu. Binbaşının sert ses tonu yüzünden heyecanlanan, daha da önemlisi değerli bir kataloğu incelerken rahatsız edilip yaka paça buraya getirilen Mendel öfke içinde, deyim yerindeyse kaba bir tavırla bu kartları tabii ki kendisinin yazdığını söyledi. Peşin ödediği abonelik ücretine rağmen gelmeyen dergiler için şikâyette bulunmaya hakkı vardı elbet. Binbaşı oturduğu koltukta, yan masadaki teğmene döndü. Her ikisi de göz kırparak aynı fikirde olduklarına dair işaretleştiler: Delinin teki! Sonra binbaşı düşündü; bu aptalı iyice bir fırçalayıp göndermeli miydi, yoksa olayı tamamen resmiyete

* (İng.) Kitapçı. (ç.n.)

mi dökmeliydi. Böylesi müphem durumlarda hemen her dairede olay rapor edilir. Rapor yazmak her zaman iyidir. Yararı da olmaz, zararı da, sadece milyonlarca kâğıt arasında anlamsız bir yazı olarak kalır.

Ne yazık ki bu defa hiçbir şeyden haberi olmayan zavallı bir insana zararı olmuştu, çünkü daha üçüncü soruda çok kötü bir şey ortaya çıktı. Önce adını sordular: Jakob, daha doğrusu Jainkeff Mendel. Mesleği: Seyyar satıcı (çünkü Mendel'in kitap satma ruhsatı yoktu, sadece seyyar satıcılık yapma izni vardı). Üçüncü soru tam bir felakete yol açtı. Doğum yeri: Jakob Mendel, Petrikau yakınlarında küçük bir yer ismi söyledi. Binbaşı kaşlarını çattı. Petrikau, Rusya-Polonya sınırında bir yerde değil miydi? Durum şüpheli! Çok şüpheli! Bundan sonra daha sert sorgulamaya başladı; Mendel'in ne zaman Avusturya vatandaşlığına geçtiğini sordu. Mendel gözlüğünün ardından anlamsız ve şaşkın ona baktı, tam anlamamıştı. Lanet olsun, belgeleri var mıydı, varsa neredeydi? Mendel, seyyar satıcılık ruhsatından başka belgesinin olmadığını söyledi. Binbaşının alnı gittikçe gerilmişti. Peki, vatandaşlığa nasıl geçmişti, bunu açıklamak zorundaydı. Babasının nereli olduğunu sordu, Avusturyalı mıydı, yoksa Rus mu? Mendel son derece sakin yanıtladı: Tabii ki Rus'tu. Peki, ya kendisi? Ah, o tam otuz yıl önce Rus sınırından gizlice Viyana'ya geçmiş, o günden beri burada yaşamıştı. Binbaşı gittikçe huzursuzlanmaya başladı. Avusturya vatandaşlığına ne zaman geçmişti? Niçin, diye sordu Mendel, şimdiye kadar böyle şeylerle hiç ilgilenmemişti. Yani hâlâ Rus vatandaşı mıydı? Ve bu sorgulamadan iyice sıkılan Mendel kayıtsızca şöyle yanıt verdi: "Aslında evet."

Binbaşı öyle dehşetli bir korkuyla geriye yaslandı ki, koltuğu adeta çatırdadı. Demek ki böylesi de vardı! Avusturya'nın başkenti Viyana'da, savaşın ortasında, 1915 yılının sonunda Tarnow ve büyük saldırıdan sonra bir

Rus gayet rahat dolaşıyor; Fransa'ya, İngiltere'ye mektuplar yazıyor ve polis hiçbir şeyle ilgilenmiyordu. Sonra da gazetedeki o aptallar, Conrad von Hötzendorf'un* neden hemen Varşova'ya ilerleyemediğini anlayamıyorlar, genelkurmayda ise ordunun her hareketinin casuslarla Rusya'ya bildirilmesine şaşırıyorlardı. Teğmen de ayağa kalkmış, masanın yanında durmaktaydı: Konuşma sert bir sorgulamaya dönüşmüştü. Niçin bir yabancı olarak kayıt yaptırmamıştı? Sakinliğini bozmayan Mendel kulağa şarkı söyler gibi gelen Yahudi aksanıyla yanıt verdi: "Neden birdenbire kayıt yaptırmam gerekiyor ki?" Soruya soruyla yanıt verilen bu karşılıkta bir meydan okuma sezen binbaşı tehditkâr bir tonla, bildirileri okuyup okumadığını sordu. Hayır, diye yanıtladı Mendel. Peki, gazete okumuyor muydu; hayır, dedi Mendel yine.

Her ikisi de ne olduğunu anlamadığı için terlemeye başlayan Mendel'e dikti bakışlarını, sanki büronun orta yerine bomba düşmüştü. Derken telefon çaldı, daktilolar çalışmaya başladı, emir erleri koşturdu ve Jakob Mendel sonrasında toplama kampına gönderilmek üzere garnizon hapishanesine sevk edildi. İki eri takip etmesi söylendiğinde, anlamsız gözlerle baktı. Kendisinden ne istendiğini anlamadı ama endişeleneceği bir durum olabileceğini de düşünmedi. Yakasında altın sarısı sırmalar olan kaba sesli adam ona ne kötülük yapabilirdi ki? Mendel'in kitaplardan oluşan o üst dünyasında savaş yoktu, bir şeyi anlamamak yoktu, sadece sonsuz bilgi ve sayılar, kelimeler, başlıklar ve isimler hakkında daha çok şey bilme isteği vardı. Bu nedenle iki erin arasında mahcup bir halde merdivenlerden indi. Ancak karakolda paltosunun cebindeki tüm kitapları alındığında ve içinde yüzlerce önemli notun, müşteri adreslerinin yazılı olduğu cüzdanı istendiğinde

* Franz Conrad von Hötzendorf (1852-1925): Avusturya-Macaristan ordusunun genelkurmay başkanı. (ç.n.)

işte o zaman öfkeyle çevresindekilere saldırmaya başladı. Onu sakinleştirmeleri gerekmişti. Bu arada ne yazık ki gözlüğü yere düştü, sayesinde düşün dünyasına girebildiği bu gizemli teleskopu sayısız parçaya ayrıldı. İki gün sonra üzerinde ince yazlık bir giysi olan Mendel, Komorn'daki* Rus sivil savaş esirlerinin bulunduğu bir toplama kampına sevk edilmişti.

Jakob Mendel'in iki yıl kaldığı bu toplama kampında ruhunda nasıl bir korku fırtınası koptuğuna; umursamaz, kaba, çoğu da okuryazar bile olmayan bu insanlar arasında kitapları, sevgili kitapları olmadan parasız ve acılar içinde neler yaşadığına, o tek ve büyük kitaplar dünyasından kanatları kesilmiş ve artık uçamayan bir kartal gibi nasıl koparıldığına tanıklık edecek kimse yoktu. Fakat yavaş yavaş deliliğinden sıyrılan dünya, bu savaşın tüm zalimlikleri ve canice saldırılarıyla anlamsız olduğu kadar gereksiz ve bu nedenle de ahlaki açıdan mazur görülemez olduğunu bildiği gibi, yabancı bir ülkede kendi memleketlerinden çok daha uzun süre yaşamış ve bu ülkelere duydukları sadakat nedeniyle Tunguzlarda** ve Araukanlarda*** kutsal sayılan konuk yasasını çiğneyip zamanında kaçmayan, her şeyden habersiz, çalışamayacak kadar yaşlı sivilleri dikenli teller ardına toplamanın bir insanlık suçu olduğunu da biliyordu ve bu suç aynı anda ve aynı saçma nedenlerle Fransa'da, Almanya'da, İngiltere'de ve yolunu kaybetmiş Avrupamızın her köşesinde işlenmişti. Ve tam zamanında gelen bir tesadüf, gerçekten Avusturyalılara has bir tesadüf bir kez daha onu dünyasına geri çekmeseydi, yüzlerce diğer masum insan gibi Jakob Mendel de o toplama kampında ya çıldırarak, ya dizanteriden

---

* Macarcası Komárno. (ç.n.)

** Türkler ve Moğollarla ortak geçmişe sahip etnik bir halk. Tunguz kökenli halk günümüzde Kuzey Çin ve Rusya'nın en uç toprakları içindeki Mançurya bölgesinde yaşamaktadır. (ç.n.)

*** Güney Amerika kökenli Kızılderili halk. (ç.n.)

ya da güçten düşerek yok olup gidecekti. Çünkü onun ortadan kaybolmasından sonra saygın müşterilerden sayısız mektup gelmişti: Steiermark'ın eski genel valisi, Herald'ın eserlerinin fanatik hayranı bir koleksiyoner olan Kont Schönberg, Augustinus'un* yorumlanması üzerine çalışan Siegenfeld Din Bilimleri Fakültesi'nin eski dekanı ve yazdığı anılar üzerinde sürekli düzeltmeler yapan seksen yaşındaki emekli Donanma Amirali Edler von Pisek, hepsi, Mendel'in tüm sadık müşterileri defalarca Jakob Mendel'e, adresi Kafe Gluck'a yazmışlardı ve bu mektuplardan birkaçı akıbeti bilinmeyen Mendel'in yeni adresi olan toplama kampına gönderilmişti. Gelen bu mektuplar tesadüfen iyi yürekli bir yüzbaşının eline geçmiş ve yüzbaşı bu yarı kör, pis, gözlüğü ayaklar altında çiğnendiğinden beri (parası olmadığından yenisini alamamıştı) bir köstebek gibi gri, kısık gözleriyle sessizce bir köşede oturan Yahudinin böylesi kibar insanlarla nasıl bir tanışıklığı olacağına şaşırmıştı. Böyle dostları olan bir kişinin önemli vasıfları olmalıydı. Bu nedenle Mendel'e bu mektupları yanıtlaması ve onlardan yardım istemesi için izin verdi. Bunun üzerine koleksiyonerlerin tümü büyük bir heyecanla büyükelçilere ve dekana haber vermişler, ilişkilerini kullanarak Mendel'e yardım etmelerini rica etmişlerdi ve bu önemli kişilerin ortak kefaletiyle 1917 yılında iki yılı aşan bir sürgünden sonra sahaf Mendel'in Viyana'ya dönmesine izin verilmişti; tabii ki bir şartla, her gün yabancılar polisine gidip, kentte olduğunu söyleyecekti. Fakat olsun, yine özgür dünyaya çıkacaktı; o eski, küçük, dar, tavan arasındaki odasına dönebilecek, o çok

* Aziz Augustinus ya da Aurelius Augustinus (354-430) olarak bilinen Hıristiyan düşünür ve tanrıbilimci. Devleti Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisi olarak tanımlar. Yapıtları tanrıbilimsel olmakla birlikte, felsefi sorunları da içeren nitelikler göstermesi bakımından önem taşır. Sonradan modern felsefede de tartışılacak olan pek çok tartışmayı Augustinus'un yürüttüğü görülür.(ç.n)

sevdiği kitaplarına kavuşacak ve her şeyden önemlisi Kafe Gluck'una gidebilecekti.

Mendel'in, cehennemi andıran yeraltı dünyasından Kafe Gluck'a dönüşünü dürüst Bayan Sporschill kendi tanık olduğu şekilde bana şu sözlerle anlattı: "Günün birinde, İsa, Meryem, Yusuf aşkı için,* gözlerime inanamadım, kapı açıldı, bilirsiniz biraz yandan açılırdı, sadece bir parça aralandı, her zamanki gibi içeri girdi, sendeleyerek kafeye adım attı, zavallı Bay Mendel; üzerinde yırtık pırtık, yamalarla dolu bir asker paltosu, başında da birilerinin çöpe attığı, herhalde bir zamanlar şapka olan bir şey vardı. Yakası yoktu, bir ölüye benziyordu, yüzü griydi, saçları ağarmıştı ve öyle zayıflamıştı ki görenin içi parçalanırdı. Fakat hiçbir şey olmamış gibi içeri girdi, hiçbir şey sormadı, hiçbir şey söylemedi, masasına doğru gitti, paltosunu çıkardı, fakat eskiden olduğu gibi rahat ve kolayca değil, bunları yaparken güçlükle nefes alıyordu. Ve yanında eskiden olduğu gibi kitap da yoktu, yerine oturdu, hiçbir şey demedi, sadece öyle boş gözlerle bakışlarını bir noktaya dikip oturdu. Ancak biz Almanya'dan kendisine gelen postayı getirdiğimizde yeniden okumaya başladı. Fakat o artık eskiden olduğu kişi değildi."

Hayır, o artık eski Mendel değildi, o artık *miraculum mundi* değildi, tüm kitapların sihirli arşivi değildi: Onu o günlerde gören herkes bana aynı acı şeyleri anlatmıştı. Onun o sessiz, uykudaymış gibi okuyan gözleri eski haline dönemeyecek şekilde harap olmuştu: Sanki korkunç kanlı bir kuyrukluyıldız deli koşusunda, kitaplar dünyasının kenarda, zararsız bir şekilde duran bu sakin yıldızına

---

* Eski Avusturya Almancasında kullanılan Jessas, Marand, Joseph ifadesinin günümüz Avusturya Almancasında karşılığı Jesus, Maria, Josef (İsa, Meryem, Yusuf) olup şaşkınlık, korku karşısında çarçabuk edilen bir dua anlamına gelir. (ç.n.)

sert bir şekilde çarpmıştı. Onyıllarca yazıların ince, sesi çıkmayan, böcek ayağı gibi harflerini okumaya alışmış gözleri, dikenli tellerle çevrili o insan yığını arasında çok korkunç şeyler görmüş olmalıydı, çünkü bir zamanlar son derece canlı ve alaycı pırıltılarla parlayan, şimdi ise gözkapaklarının gölgelediği gözbebekleri ve bir zamanlar capcanlı olan gözleri, ince iplerle güçlükle bağlanarak tamir edilmiş gözlüğünün camları ardından uykulu ve yorgun bakıyordu. Daha da korkuncu, hafızasının temelini oluşturan o mükemmel direk çökmüş, tüm sistem dağılmıştı. Çünkü bilindiği gibi en saf maddeden oluşan, son derece ince bir mekanizmaya sahip, bilgilerimizin en ince ayrıntılarını bir araya getiren bu hassas alet, yani beynimiz öyle narindir ki, tıkalı bir damar, sarsılmış bir sinir, yorgun bir hücre ya da yerinden oynamış bir molekül fevkalade çalışan, uyum içindeki bir hafızayı susturabilir. Geri döndüğünden beri Mendel'in hafızası, bilimin bu eşsiz klavyesinin tuşları çalışamaz hale gelmişti. Arada bir birisi bilgi almaya geldiğinde, Mendel yorgun gözlerini ona dikiyor, ne söylendiğini tam olarak anlamıyor, yanlış duyuyor, söylenenleri unutuyordu; Mendel artık eski Mendel değildi, tıpkı dünyanın eski dünya olmadığı gibi. Artık okurken eskiden olduğu gibi kendini tamamen verip öne arkaya sallanmıyordu, tam aksine çoğu zaman orada öylece donuk bakışlarla oturuyor, gözlüğü kitaba çevrili, okuyor mu yoksa yalnızca dalıp gitmiş mi anlaşılmıyordu. Çoğu zaman, diye anlatmaya devam etti Bayan Sporschill, ağırlaşan başı kitabın üzerine düşer ve güpegündüz uyurdu, bazen de yine saatlerce gözlerini, o tarihlerde kömür kıtlığı nedeniyle masasına koydukları o yabancı ve kötü kokan asetilen lambasının ışığına dikerdi. Hayır, Mendel eski Mendel değildi, artık bir dünya harikası değildi, aksine güçlükle nefes alan, işe yaramaz bir sakal ve giysi yığınından ibaretti, bir zamanlar her şeyi

bildiği o sandalyesinde boş boş oturan biriydi, artık Kafe Gluck'un gururu değildi, aksine kafenin bir ayıbı, pis bir lekesi, kötü kokan, iğrenç görünen, rahatsız edici, lüzumsuz bir asalağıydı.

Dürüst bir insan olan Standhartner'e Kafe Gluck için seksen bin kron sayan kafenin yeni sahibi, 1919 yılındaki açlık krizi döneminde un ve tereyağı karaborsacılığından zengin olmuş Retzli Florian Gurtner de Mendel'in işe yaramaz bir asalak olduğunu düşünüyordu. Köylü elleriyle hemen işe girişen Gurtner, eski ve saygın kafeyi kısa bir süre zarfında kibar ve modern bir hale getirdi, eski ve kötü mobilyalar yerine yeni koltuklar aldı, giriş kapısının önünü mermerle kaplattı, yandaki lokal nedeniyle orada bir müzik köşesi kurdurdu. Kafeyi hızla güzelleştirirken, sabahtan gece yarısına kadar bir masayı işgal eden, buna karşılık iki fincan kahve içip beş somun ekmek yiyen bu Galiçyalı asalak tabii ki onu rahatsız ediyordu. Gerçi Bay Standhartner, Gurtner'e eski konuğu Mendel'in kendisi için çok değerli olduğunu söylemiş ve onun çok önemli, çok saygın biri olduğunu açıklamaya çalışmıştı ve dükkânı devrederken deyim yerindeyse onu da kafenin bir demirbaşı gibi devretmişti, fakat Florian Gurtner'in yeni mobilyalar, pırıl pırıl parlayan alüminyum kasayla yenilediği kafesinde düşündüğü tek şey para kazanmaktı ve o eski banliyö kafesinin pejmürdeliğini anımsatan bu son kalıntıyı, kibar bir lokal haline getirdiği mekânından atmak için bir bahane aramaya başladı. Kısa bir süre sonra da böyle bir sebep ortaya çıktı; çünkü Jakob Mendel'in durumu hiç de iyi değildi. Biriktirdiği son banknotları da enflasyonun kâğıt değirmeninde un ufak olmuştu, ayrıca müşterilerini de kaybetmişti. Ve yine küçük bir kitap eskicisi olarak merdivenleri çıkmak, kapı kapı dolaşıp kitap toplamak zorundaydı, ancak iyice yorgun düşen Mendel'in bunu yapacak gücü yoktu. Durumu gittikçe kötüleşmekteydi,

yüzlerce şeyde bunu görmek mümkündü. Artık lokantadan çok ender yemek ısmarlıyordu ve kahveyle ekmeğin parasını çoğu zaman ödeyemiyordu, hatta bir defasında üç hafta boyunca ödeyememişti. Daha o zaman şef garson onu kapıya koymak istemiş, ancak iyi kalpli tuvaletçi kadın Bayan Sporschill ona acımış ve kefil olmuştu.

Fakat bir sonraki ay beklenen felaket geldi. Yeni şef garson ekmek, çörek, kurabiye türü unlu mamullerin hesabının tutulmadığını defalarca fark etmişti. Giderek daha çok ekmek henüz hesabı tutulmadan eksiliyordu. Doğal olarak hemen Mendel'den şüphelendi; çünkü yaşlı ve güçsüz hamal da birçok kez gelip Mendel'den şikâyetçi olmuş, Mendel'in altı aydır kendisine ödeme yapmadığını, ondan tek kuruş alamadığını söylemişti. Bunun üzerine şef garson, Mendel'i takip etmeye başladı ve iki gün sonra, kendisi sobanın arkasına saklanmış izlerken, Jakob Mendel'in nasıl da gizlice masasından kalkıp ön taraftaki odaya geçip ekmek sepetinden iki çörek aldığını ve hızla midesine indirdiğini gördü. Yediği çöreklerin parası istendiğinde Mendel yemediğini söyledi. Kaybın nasıl olduğu anlaşılmıştı. Garson durumu derhal Bay Gurtner'e bildirdi ve uzun zamandır aradığı bahaneyi bulmaktan memnun olan Gurtner, herkesin önünde Mendel'e bağırdı, onu hırsızlıkla suçladı, hatta polis çağırmadığıma şükret, dedikten sonra Mendel'e derhal ve bir daha gelmemek üzere cehennem olup gitmesini söyledi. Jakob Mendel yalnızca titriyordu, tek kelime etmedi, oturduğu yerden sendeleyerek kalktı ve gitti.

"Çok acıklıydı," dedi Bayan Sporschill bu ayrılış için. "Onun o an ayağa kalkışını, gözlüğünü alnına itişini, yüzünün kireç gibi bembeyaz kesilişini asla unutamam. Paltosunu giyecek zaman bile bulamadı, oysa aylardan ocaktı. Bilirsiniz o soğuk yılı. Ve korkudan kitabını da masanın üzerinde unutmuştu, ben çok sonra fark ettim,

arkasından koşup ona vermek istedim, ancak sendeleye sendeleye kapıdan çıkmıştı bile. Dışarı çıkıp arkasından yetişmeye de cesaret edemedim; çünkü Bay Gurtner kapıda durmuş, arkasından söylenmeye devam ediyordu. Gelip geçenler durmuş ne olduğunu anlamaya çalışıyorlardı. Çok büyük bir ayıptı, yüreğimin derinliklerine kadar utanç duydum! Böyle bir şey yaşlı Bay Standhartner'in zamanında asla olamazdı. Bir iki çörek için hiç kimse kapıya konmazdı, onun zamanında olsaydı Bay Mendel hayatının sonuna kadar para vermeden karnını doyurabilirdi. Fakat günümüz insanı kalpsiz. Otuz yıl boyunca her gün gelmiş bir insanı kapıya koymak gerçekten çok ayıp, ben onun yerinde olsaydım sevgili Tanrı önünde bunun hesabını veremezdim, asla veremezdim."

İyi yürekli kadıncağız çok heyecanlanmıştı ve yaşlı insanlara has tutkulu bir gevezelikle sürekli aynı şeyleri söyledi, Bay Standhartner'in zamanında böyle bir şeyin yaşanmasının mümkün olmadığını tekrarlayıp durdu. Derken araya girip Bay Mendelimize ne olduğunu, onu bir daha görüp görmediğini sordum. Bunun üzerine kendini toparlayıp daha da büyük bir heyecanla şöyle dedi: "Her gün, masasının yanından her geçtiğimde inanın yüreğim sıkışıyordu. Hep o zavallı Bay Mendel şimdi nerededir acaba, diye geçirdim aklımdan ve nerede oturduğunu bilseydim, ona yiyecek sıcak bir şeyler götürürdüm; çünkü ısınacak ve yemek yiyecek parayı nereden bulabilirdi ki? Bildiğim kadarıyla bu dünyada akrabası falan da yoktu. Fakat sonunda ondan hiç ama hiç haber almayınca, ölmüş olduğunu, onu bir daha hiç göremeyeceğimi düşündüm. Ve hatta, arkasından dua mı okutsam, dedim kendi kendime, çünkü o iyi bir insandı ve biz birbirimizi yirmi beş yıldan daha uzun süredir tanıyorduk.

Fakat bir gün sabahın erken saatlerinde, saat yedi buçuktu, aylardan şubattı, ben pencerenin pirinç kollarını

temizliyordum, birdenbire (kalpten gideceğim sandım) kapı açıldı, Mendel içeri girdi. Bilirsiniz, o her zaman biraz yana doğru yalpalayarak, dalgın dalgın girerdi içeri, fakat o gün daha da farklıydı. Sallana sallana yürüyordu, gözleri cam gibi parlıyordu ve Tanrım, nasıl göründüğünü bir bilseniz, bir deri bir kemik kalmıştı! Onu öyle gördüğümde bir gariplik hissettim: Hiçbir şey hatırlamadığını düşündüm, güpegündüz her şeyi unutmuş, çörekleri, Bay Gurtner'i ve nasıl utanç verici bir şekilde kapıya konulduğunu, hatta kim olduğunu bile unutmuş bir uyurgezer gibiydi, neyse ki Bay Gurtner henüz gelmemişti ve şef garson o sırada kahvesini içiyordu. Hemen yerimden fırladım, orada kalamayacağını, yine o kaba herifin" – bunu söylerken ürkek ürkek etrafına bakındı ve hemen düzeltti– "Bay Gurtner'i kastediyorum, kendisini yine kapıya koymaması için gitmesi gerektiğini söyleyecektim. Bu nedenle, 'Bay Mendel,' diye seslendim. Donuk bakışlarla bana baktı. Ve tam o anda, Tanrım, ne korkunçtu, tam o anda her şeyi hatırlamış olmalıydı; çünkü çarpılmış gibi birden titremeye başladı, fakat sadece parmakları değil, bütün vücudu, omuzları dahil her yeri titriyordu, derken sendeledi, hızla kapıya doğru yürüdü. Ve orada yığılıp kaldı. Derhal bir ambulans çağırdık, gelip onu aldılar, ateşler içindeydi. Aynı akşam öldü. İlerlemiş zatürre, dedi doktor ve Bay Mendel'in o haliyle kafeye nasıl gelebilmiş olduğuna şaşırdığını söyledi. Bir uyurgezer gibi oraya kadar gelebilmişti anlaşılan. Tanrım, bir insan otuz altı yıl boyunca her gün aynı masada otursa, elbette orası onun evi olur."

Bu garip insanı tanıyan son iki kişi olarak uzun bir süre ondan bahsettik; o tarihlerde genç bir insan olan bana, o küçücük varlığıyla düşün dünyasındaki mükemmel bir yaşamın ilk bilgilerini vermişti, hayatında hiç kitap okumamış, hiçbir şeyden haberi olmayan zavallı tuvaletçi

kadın ise yoksul dünyasında, çalıştığı yerde tanıdığı Mendel'e bağlıydı, çünkü yirmi beş yıl boyunca onun paltosunu fırçalamış, düğmelerini dikmişti. Her ikimiz de onun eski, terk edilmiş masasında oturmuş onunla ilgili anılarımızı paylaşırken fevkalade anlaşıyorduk; çünkü anılar insanları birbirine bağlar ve sevgiyle anılanlar iki kat daha fazla. Sohbet esnasında Bayan Sporschill birden kendini toparladı: "Yüce İsa, nasıl da unuttum, kitabı hâlâ bende, bir zamanlar masada unuttuğu kitabı. Nereye, kime götürebilirdim ki? Sonrasında da hiç kimse sormadığı için, ondan bir anı olarak saklayabilirim diye düşündüm. Yanlış bir şey yapmadım değil mi?" Telaşla, arkadaki odaya koyduğu kitabı getirdi. Ve ben hafif bir gülümsemeyi bastırmaya çalıştım; çünkü oyun oynamayı seven ve bazen alaycı olabilen kader, özellikle sarstığı kişileri de garip şeylere çeker. Kadının getirdiği kitap, her koleksiyonerin gayet iyi bildiği erotik edebiyatın başvuru kitabı, Hayn'ın* *Bibliotheca Germanorum erotica et curiosa*'nın** ikinci cildiydi. Özellikle bu korkusuz elkitabı *–habent sua fata libelli****– öte dünyaya göçmüş sihirbazdan geriye kalan son miras, o güne değin eline dua kitabından başka bir şey almamış olan tuvaletçi kadının yıpranmış ve kıpkırmızı kesilmiş ellerinde duruyordu. Ben elimden geldiğince dudaklarımda istemdışı beliren gülümsemeyi bastırmaya çalışıyordum, ancak bu kısacık duraksama bile dürüst kadını şaşırtmaya yetmişti. Çok değerli bir kitap mıydı, o kitabı bir anı olarak saklayabilir miydi?

---

* Hugo Hayn (1843-1923): Alman bibliyografya yazarı. (ç.n)

** Almanların Erotizm ve Garabet Hakkındaki Külliyatı. (ç.n.)

*** (Lat.) *Habent sua fata libelli:* Kitapların kendi kaderleri vardır. Şu cümlenin kısaltılmışıdır: *Pro coptu lectoris habent sua fata libelli:* Okurun kavrayış kapasitesine göre kitapların kendi kaderleri vardır. Cümlenin sahibi ikinci yüzyılın sonlarında yaşamış, mısra ve vezin bilgisi, Latince gramer üzerine çalışmalar yapmış Terentianus Maurus'tur. Genellikle cümlenin ilk bölümü alıntılanır.(ç.n.)

Tüm içtenliğimle elini sıktım. "Sizde kalsın lütfen, eski dostumuz Mendel kendisine bir kitap için teşekkür eden binlerce insan arasından en azından birinin kendisini hatırlamasına çok sevinecektir kuşkusuz." Bunları söyledikten sonra ayrıldım ve kendi basit ve insancıl tavrıyla bir ölüye sadık kalan bu iyi yürekli kadın karşısında kendimden utandım. Çünkü o, o okumamış kadın Mendel'i daha iyi anabilmek için en azından onun bir kitabını muhafaza etmişti; bense yıllarca sahaf Mendel'i unutmuştum; üstelik de kitapların kendi soluğumuzun ötesinde, insanları kendimize bağlamak ve tüm yaşamların en acımasız düşmanı olan fanilik ve unutulmuşluk karşısında kendimizi müdafaa etmek için yaratıldığını bilen ben unutmuştum onu.

Görülmeyen Koleksiyon

Almanya'daki enflasyon döneminden kısa bir hikâye

Dresden'den iki istasyon sonra yaşlı bir bey bizim *coupé*'ye* bindi, kibarca gülümsedi ve sonra bana bakarak yakın bir dostu selamlar gibi selam verdi. İlk anda kim olduğunu çıkaramadım; fakat hafifçe gülümseyerek adını söyler söylemez hemen hatırladım: Barış döneminde sık sık uğradığım dükkânından birçok kez eski kitap ve el yazması satın aldığım Berlin'in tanınmış, saygın antikacılarından biriydi. Bir süre havadan sudan konuştuktan sonra birden bana şöyle dedi:

"Şu an nereden geldiğimi anlatmak istiyorum size. Çünkü bu, yaşlı bir sanat tüccarı olan benim otuz yedi yıllık meslek hayatımda yaşadığım en garip olay. Paranın değerinin buhar olup uçtuğu şu sıralar sanat eserleri piyasasının ne durumda olduğunu siz de biliyorsunuzdur: Günümüzün yeni zenginleri birdenbire gotik tarzı Meryem Ana ikonalarına, ilk baskılara ve özgün baskılara ilgi duyduklarını keşfettiler; bu eserlere olan yoğun ilgilerini karşılamak ise neredeyse imkânsız, öyle ki bıraksak evimizde, oturma odamızda ne varsa çıkarıp onlara vermemiz gerekecek. Hatta izin versek neredeyse gömleklerimizdeki kol düğmelerini, çalışma masamızın üzerindeki lambayı bile alıp götürecekler. Sürekli yeni mallar bulmak gitgide zorlaşıyor –bizler için son derece saygın bir anlamı olan objelere birdenbire

* (Fr.) Kompartıman. (ç.n.)

mal dediğim için bağışlayın lütfen–, fakat bu tuhaf insanlar bizi de Venedik'teki muhteşem ilk özgün baskıların bilmem kaç dolarlık bir tabakaya, Guercino'nun* bir deseninin birkaç yüz franka eş olduğuna inandırdılar. Birdenbire ortaya çıkan bu satın alma delisi şımarık insanlara karşı koymak imkânsız. Bu nedenle bir gecede tüm dükkân boşaldı; bana kalsa kepenkleri indirir, dükkânı kapatırdım, çünkü bana babamdan, babama da dedemden kalan bu dükkânda bir zamanlar kuzeyde sokak sokak gezen eskicilerin bile arabalarına almadığı türden değersiz birkaç eşyanın dışında hiçbir şey kalmadığını görmekten son derece utanıyorum.

Çaresizlik içinde böyle düşünüp kahrolurken birden birkaç eski müşterimizden ikinci kopya eser alabilme umuduyla dükkânın eski defterlerini karıştırmak geldi aklıma. Aslında çok eski müşterilerin yer aldığı liste her zaman pek de umut verici olmaz, özellikle de günümüzde, nitekim bu listeden pek bir şey çıkmadı. Müşterilerimizin çoğu ellerindeki parçaları ya müzayedede satmışlardı ya da kendileri bu dünyadan göçmüşlerdi, bunların dışında az sayıdaki birkaç dürüst müşteriden ise pek bir şey beklenemezdi. Derken birden en eski müşterilerimizden birinden bize gelen yığınla mektup geçti elime, bu müşteriyi hatırladım, çünkü Dünya Savaşı'nın patlak vermesinden bu yana, 1914'ten beri herhangi bir şey ısmarlamak ya da sormak için bize yazmamıştı. Onunla ilk yazışmamızın tarihi –hiç abartmıyorum– neredeyse altmış yıl öncesine dayanıyordu; bu müşterimiz babamdan da, dedemden de alışveriş yapmıştı, fakat dükkânı bizzat işlettiğim otuz yedi yıl boyunca benden herhangi bir şey aldığını hatırlamıyordum. Her şey onun farklı, geleneklerine bağlı, tuhaf bir insan olduğunu, kendini nadir bulunan bir sanat eseri gibi orada burada saklayan, Menzel** ya da Spitzweg'in***

---

* Giovanni Francesco Barbieri (1591-1666): Barok dönemi İtalyan ressam. (ç.n.)

** Adolph von Menzel (1815-1905): Alman ressam ve baskı ustası. (ç.n.)

*** Carl Spitzweg (1808-1885): Alman ressam. (ç.n.)

resimlerinde tasvir edilen, küçük kasabalarda gözlerden uzakta yaşayan müstesna bir Alman olduğunu gösteriyordu. Mektuplardaki yazısı düzgün ve temizdi, tutarların altı kırmızı mürekkepli kalemle çizilmişti, bazı rakamlar yanlışlık olmasın diye iki kez yazılmıştı: Gerek bunlar, gerekse kâğıtların derkenarlarının bile yazılması ve ucuz zarflar kullanılması bir taşralının tedavisi imkânsız tasarruf çılgınlığını ve sıradanlığını gösteriyordu. Bu tuhaf belgelerin altında imza olarak adamın adı dışında bir de şu unvanlar vardı: Emekli Orman ve Ekonomi Danışmanı, Emekli Teğmen, Birinci Sınıf Demir Haç* sahibi. Yetmişli** yılların gazisi olan bu adam eğer hâlâ hayattaysa seksenine yaklaşmış olmalıydı. Fakat eski grafik koleksiyoneri olan bu tuhaf, komik derecede tutumlu insanın olağanüstü bilgili, zarif ve zevkli biri olduğu anlaşılıyordu: Altmış yıl boyunca yavaş yavaş verdiği siparişlerden –ilk yıllarda gümüş para siparişi vermiş–, bir talere*** bir yığın nadide Alman ahşapbaskı satın alınabildiği tarihlerde bu küçük taşralının sessiz sedasız, bugünkü yeni zenginlerin pek övündükleri parçalarından çok daha üstün olan bir gravür koleksiyonu yaptığını anladım. Çünkü elli yıl boyunca bizden birkaç mark**** ve pfennig karşılığında aldığı parçalar bugün inanılmaz değerlere ulaşmıştı, ayrıca müzayedeler ve diğer antika satıcılarından da kelepir parçalar bulduğu anlaşılıyordu. 1914'ten beri bize hiç sipariş vermemişti, fakat antika eserler piyasasındaki her şeyi iyi takip ettiğim için bu adamın koleksiyonu açıkartırma ya da gizli satışta ortaya çıksaydı kesinlikle haberim

---

* Demir Haç Nişanı: İlk kez 1813 yılında Prusya Kralı III. Friedrich Wilhelm tarafından verilmeye başlanan Alman savaş nişanıdır. Napoléon Savaşları, Fransız-Alman Savaşı, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları sırasında savaşta yararlılık gösteren askerlere verilmiştir. Göğse takılan 2. sınıf, boyuna takılan 1. sınıf madalyadır. (ç.n.)

** Alman-Fransız Savaşı (1870-71). (ç.n.)

*** Taler: 18. yüzyıla kadar Almanya'nın resmi bozuk parası. (ç.n.)

**** Almanya'nın 2002 yılına kadar tedavülde olan para birimi. Pfenning aynı tarihte tedavülden kalkan bozuk paradır. (ç.n.)

olurdu. Bu nedenle bu garip adam ya hâlâ hayattaydı ya da koleksiyonu mirasçılarının elindeydi.

Bu konu çok ilgimi çekmişti, o nedenle hemen ertesi gün, yani dün akşam Saksonya eyaletindeki en ücra kentlerden birine gittim; küçük tren istasyonundan çıkıp anacaddede yürürken eski püskü eşyalarla dolu bu sıradan ve bayağı evlerden birinde nasıl olur da Rembrandt'ın muhteşem resimlerinin yanı sıra, Dürer* ve Mantegna'nın** kusursuz gravürlerine sahip biri yaşayabilir, diye geçirdim aklımdan. Postanede burada falanca adında orman ve ekonomi danışmanı oturuyor mu, soruma olumlu yanıt aldığımda, yaşlı adamın gerçekten de hayatta olduğuna şaşırdım ve –açık söylemek gerekirse heyecandan kalbim küt küt atarak– daha öğlen olmadan yola koyuldum.

Adamın evini bulmakta zorlanmadım. 1860'lı yıllarda çarçabuk inşa edilen apartmanlardan birinin ikinci katındaydı. Birinci katta kendi halinde bir terzi oturuyordu, ikinci katta soldaki kapıda bir postane memurunun adı yazılıydı, sağdakinde ise porselen bir isimlikte orman ve ekonomi danışmanının adı yazılıydı. Tereddütle zili çaldım, son derece yaşlı, ak saçlı, başında siyah temiz bir başlık olan bir kadın açtı kapıyı. Kartımı uzattım, orman ve ekonomi danışmanı beyle görüşebilir miyim, diye sordum. Yaşlı kadın biraz şaşkınlık biraz da kuşkuyla önce bana, sonra karta baktı. Bu ücra kentte, bu mütevazı eve dışarıdan bir ziyaretçinin gelmesi belli ki bir olaydı. Kadın samimi bir tavırla kapıda beklememi rica etti, kartımı aldı, odaya girdi; alçak sesle birine bir şeyler söylediğini duydum, derken içerden gür bir erkek sesi yükseldi: 'Ah, Bay R... Berlin'den, büyük antikacı dükkânından... gelsin, gelsin... memnun olurum!' Yaşlı kadın yanıma geldi ve beni oturma odasına götürdü.

---

* Albrecht Dürer (1471-1528): Alman Rönesansı'nın en büyük ustası sayılan ressam ve oymabaskı ustası. (ç.n.)

** Andrea Mantegna (1431-1506): İtalyan ressam ve oymabaskı ustası. (ç.n.)

Şapkamı, paltomu çıkarıp içeriye geçtim. Mütevazı oturma odasının ortasında yaşlı, fakat hâlâ güçlü, gür bıyıklı, üzerinde asker giysisini andıran ev kıyafeti olan bir adam samimi bir şekilde iki elini bana doğru uzattı. Ancak bu dostane ve samimi karşılamaya, donuk ve tuhaf duruşu hiç uymuyordu. Bana doğru bir adım atmadı ve ben –biraz şaşkın bir halde– el sıkışmak için ona doğru yaklaşmak zorunda kaldım. Tokalaşmak istediğimde, ellerinin hareket etmediğini, benim elimi aramadığını, benim onun elini tutmamı beklediğini fark ettim. O an anladım ki bu adam kördü.

Çocukluğumdan beri kör bir insanın karşısında olmak beni rahatsız etmiştir. Bir insanı kanlı canlı karşımda hissederken onun beni aynı şekilde hissedemediğini bilmek beni hep utandırmış ve üzmüştür. Şimdi de kırlaşmış, gür kaşların altındaki bu ölü gözleri boşluğa dikilmiş gördüğümde korkumu yenmek zorundaydım. Fakat kör adam uzun süre bunu düşünmekten beni kurtardı, çünkü elim eline değer değmez güçlü bir şekilde elimi sıktı, gür sesiyle tekrar dostça selamladı beni: 'Beklenmedik bir ziyaret,' dedi gülerek, 'Berlinli saygıdeğer beylerden birinin yolunun bizim evimize düşmesi gerçekten de bir mucize. Fakat böyle tüccar beylerden biri geldiğinde dikkatli olmak gerekir... Bizde bir söz vardır: Çingeneler geldiğinde kapıları kapatın, ceplerinize mukayyet olun... evet, neden beni ziyarete geldiğinizi tahmin edebilirim... zavallı ve çöküşe doğru giden Almanyamızda işler iyi gitmeyince, büyük beyler kuzunun peşine düşen kurt misali eski müşterilerini hatırlıyorlar anlaşılan... korkarım bizde aradığınızı bulamayacaksınız, bizler, yani yoksul ve yaşlı emekliler soframızda bir parça ekmek bulabilirsek mutlu oluyoruz. Deli gibi yukarılara çektiğiniz fiyatlarınıza ayak uyduramayız artık... bizim gibilerin zamanı geçti.'

Beni yanlış anladığını söyledim, ona bir şeyler satmak için gelmediğimi, yakınlarda bir yere geldiğimi bu vesi-

leyle yıllarca bizden alışveriş yapan bir müşterimizi, Almanya'nın en büyük koleksiyonerlerinden birini ziyaret etmek istediğimi söyledim. 'Almanya'nın en büyük koleksiyonerlerinden birini' der demez yaşlı adamın yüzünde garip bir değişim oldu. Hâlâ odanın ortasında dimdik duruyordu, fakat yüzüne aniden aydınlık bir ifade gelmişti, tavrından gururlandığı anlaşılıyordu, karısının olduğunu düşündüğü tarafa yöneldi, sanki şunu demek istiyordu: 'Duyuyor musun' ve biraz önceki o sert, askerce tondan uzak, son derece neşeli ve yumuşak, neredeyse şefkatli bir tavırla bana dönüp şöyle dedi:

'Gerçekten çok ama çok naziksiniz... Fakat boşuna gelmiş olmayın buraya. Geldiğinize değsin hiç olmazsa, her gün göremeyeceğiniz, hatta o görkemli Berlininizde bile göremeyeceğiniz şeyleri görün... 'Albertina'da* ve kahrolası Paris'te bile daha güzelini bulamayacağınız birkaç parça... Eh, insan altmış yıl boyunca biriktirince nadide parçalar bir araya geliyor. Luise, bana dolabın anahtarlarını ver!'

Tam o anda beklenmedik bir şey oldu. Adamın yanında duran, kibarca gülümseyerek, hafif hafif mırıldanarak samimi bir şekilde konuşmamıza katılan yaşlı kadın birdenbire yalvarır gibi iki elini bana doğru kaldırdı, bir yandan da başını hayır anlamında sallayarak başta bir anlam veremediğim işaretler yapıyordu. Sonra kocasının yanına gitti ve her iki elini adamın omuzlarına koyarak, 'Fakat Herwarth**,' dedi adamı uyaran bir tonla, 'beyefendiye koleksiyonunu görmek için vakti var mı diye sormuyorsun, öğlen olmak üzere ve sen öğle yemeğinden sonra bir saat dinlenmek zorundasın, bunu doktor sıkı sıkı tembih-

---

* Veliaht Prens Albrecht'in Viyana şehir merkezinde bulunan sarayındaki sanat müzesinin adı. (ç.n.)

** Herwarth adı Her ve Warth sözcüklerinden türetilmiştir. Eski Almancadaki Her bugünkü Heer (ordu), Warth ise Wächter (bekçi, nöbetçi) anlamına gelir. (ç.n.)

ledi. Beyefendiye tüm koleksiyonu yemekten sonra göstersen daha iyi değil mi? Yemekten sonra birlikte kahve içeriz. O zaman Annemarie de burada olur; o, konuya daha hâkim ve sana yardım edebilir!'

Kadın bu sözleri söyler söylemez hiçbir şeyin farkında olmayan kocasının arkasına geçip biraz önce yaptığı hareketleri tekrarladı. Bu kez onun ne dediğini anlamıştım. Koleksiyonu şimdi görecek zamanımın olmadığını söylememi istiyordu, hemen yemek saatinde bir randevum olduğunu uydurdum. Koleksiyonu görmekten çok mutlu olacağımı ve onur duyacağımı, fakat saat üçten önce gelemeyeceğimi, üçten sonra memnuniyetle orada olabileceğimi söyledim.

Yaşlı adam elinden oyuncağı alınmış bir çocuk gibi üzgün bana döndü. 'Pekâlâ,' diyerek homurdandı. 'Berlinli beylerin böyle şeyler için hiç vakitleri olmaz. Bu defa zaman ayırmak zorunda kalacaksınız, çünkü göreceklerinizüç beş parçalık bir şey değil, tam tamına yirmi yedi dosya, her biri başka ustaya ait ve hepsi tamamen dolu. O halde saat üçte görüşmek üzere. Geç kalmayın, yoksa bitiremeyiz.'

Adam yine ellerini boşluğa uzattı. 'Şimdiden söyleyeyim, gördüklerinizden dolayı ya çok mutlu olacaksınız ya da çok imreneceksiniz. Ve siz imrendikçe, ben daha çok sevineceğim. Biz koleksiyonerler böyleyiz işte; her şey bizim olsun, başkalarına hiçbir şey kalmasın isteriz!' Tekrar güçlü bir şekilde elimi sıktı.

Yaşlı kadıncağız beni kapıya kadar geçirdi. Orada olduğum süre boyunca sıkıntılı bir hali, saklayamadığı bir korkusu olduğunu fark ettim. Kapıya yanaşmıştık ki üzgün bir sesle kekelemeye başladı. 'Acaba... Acaba sizi... kızım Annemarie bulunduğunuz yerden sizi alabilir mi?.. Birçok nedenden... daha iyi... Yemeğinizi otelde yiyeceksiniz, öyle değil mi?'

'Elbette, sevinirim, benim için büyük bir zevk olur,' dedim.

Ve gerçekten de bir saat sonra, pazar meydanındaki otelin yemek salonunda öğle yemeğimi henüz bitirmiştim ki pek de genç olmayan, sade giyimli bir kız içeriye girdi, bakışlarıyla birini arıyordu. Yanına gittim, kendimi tanıttım ve koleksiyonu görmek için gidebileceğimizi söyledim. Fakat kız da tıpkı annesi gibi kızardı ve aynı şaşkın ve mahcup tavırla gitmeden önce benimle biraz konuşmak istediğini belirtti. Oturduk, anlatmak istediği şeyi anlatmakta zorlandığını fark ettim. Anlatmaya her niyetlendiğinde, dalga dalga bir kırmızılık alnına kadar yayılıyor ve eliyle sürekli elbisesini çekiştiriyordu. Sonunda kekeleyerek de olsa, ne diyeceğini bilemeden anlatmaya başladı:

'Beni size annem gönderdi... Bana her şeyi anlattı ve... bizim sizden büyük bir ricamız var... Babamın yanına gitmeden önce sizi bilgilendirmemiz gerekir... Babam tabii ki size koleksiyonunu göstermek isteyecek ve bu koleksiyon... bu koleksiyon... artık tam değil... bir sürü parça eksik... ve ne yazık ki pek çok parça eksik...'

Kız bunu söyledikten sonra derin bir nefes aldı... Sonra birden bana baktı ve hızla anlatmaya başladı: 'Sizinle çok açık konuşmam gerek. İçinde yaşadığımız dönemi biliyorsunuz, her şeyi anlayacağınızdan eminim... Babam savaşın patlak vermesinden sonra tamamen kör oldu. Daha önce de görme güçlüğü çekiyordu. Gerginlik ise onun tüm ışığını alıp götürdü; yetmiş altı yaşında olmasına rağmen o da Fransa'ya gitmek istedi ve ordu 1870'te olduğu gibi hemen ilerleyemeyince çok gerildiği için gözlerini kısa zamanda kaybetti. Onun dışında son derece sağlıklı, öyle ki kısa bir süre öncesine kadar saatlerce yürüyebiliyor, hatta en sevdiği şey olan ava gidebiliyordu. Şimdi ise artık yürüyüşe çıkamıyor ve onun

tek sevinç kaynağı koleksiyonu, her gün koleksiyonuna bakıyor... Gerçi görmüyor, fakat her gün öğleden sonra en azından parçalara dokunabilmek için, arka arkaya, on yıllar boyunca ezbere bildiği sırayla tüm dosyaları çıkarıyor... Bugün artık başka hiçbir şey ilgilendirmiyor onu ve ben ona sürekli gazetelerde çıkan açıkartırma haberlerini okuyorum, fiyatlar ne kadar yükselirse o kadar mutlu oluyor... çünkü... korkunç olan şu ki babamın fiyatlar ve içinde yaşadığımız bu dönem hakkında en ufak bir fikri yok... her şeyimizi kaybettiğimizi ve emekli maaşıyla ayda iki günden fazla geçinemediğimizi bilmiyor... ayrıca kız kardeşimin kocasının şehit düştüğünü ve kız kardeşimin dört küçük çocuğuyla kaldığını bilmiyor... Bizlerin yaşadığı maddi zorluklar hakkında hiçbir fikri yok. Önceleri harcamalarımıza dikkat ettik, eskiden olduğundan çok daha idareli gidiyorduk, fakat bunun yararı olmadı. Sonra satmaya başladık, tabii ki başlarda onun çok sevgili koleksiyonuna dokunmadık... birkaç mücevherimiz vardı, onları sattık, fakat o da fazla bir şey değildi, babam altmış yıl boyunca kalan her kuruşu sadece özgün baskılarına harcamıştı. Ve bir gün elimizde satacak hiçbir şey kalmadı... nasıl geçinecektik bilmiyorduk... ve işte... o zaman... annem ve ben bir parça sattık. Babam bilse asla izin vermezdi, durumun ne kadar kötü olduğundan onun haberi yok, karaborsada biraz yiyecek bulmanın ne kadar zor olduğunu tahmin edemez, savaşı kaybettiğimizi, Elsaß-Lothringen'den* çekildiğimizi de bilmiyor; biz sinirlenmesin, heyecanlanmasın diye gazetedeki bu tür haberleri artık ona okumuyoruz.

---

* Burada Almanca adıyla anılan, Fransız-Alman Savaşı'ndan sonra, 1871'de Fransızların Almanlara bıraktığı bölge, Alsace-Lorraine'dir. Bölge, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, 1919'da Fransa'ya geri verildi. İkinci Dünya Savaşı sırasında, 1940'ta yeniden Almanya'ya, 1945'te tekrar Fransa'ya geçti. (ç.n.)

Sattığımız fevkalade değerli bir parçaydı. Bir Rembrandt özgün baskısıydı. Alıcı bize çok para, binlerce mark verdi onun için ve biz o parayla birkaç yıl geçinebileceğimizi umduk. Fakat paranın nasıl eridiğini siz de biliyorsunuz... Paranın geri kalanını bankaya yatırdık ancak iki ay sonra bütün para bitti. Bunun üzerine bir tane daha sattık, sonra bir tane daha ve alıcı her defasında parayı o kadar geç yolluyordu ki, para elimize geçtiğinde çoktan değerini kaybetmiş oluyordu. Sonra müzayedeleri denemeye karar verdik, fakat orada da milyonlar verilmesine rağmen kandırıldık... Milyonlar bize gelinceye kadar değersiz kâğıtlara dönüşüyordu. Ve işte böylece kıt kanaat geçindiğimiz fakir yaşamımızı devam ettirebilmek uğruna birkaç değerli parçanın dışında babamın koleksiyonunun en iyi parçaları yavaş yavaş satıldı ve babam bütün bunlardan habersiz.

Bu nedenle siz geldiğinizde annem çok korktu... Çünkü babam dosyaları sizin önünüzde açsaydı, her şey ortaya çıkmış olacaktı... Çünkü biz babam hiçbir şey anlamasın diye, dosyalarını açıp dokunduğunda tanıdığı özgün eserlerin yerine kopyalarını ya da benzer baskıları koyduk. Ve babam onlara dokunup teker teker saydığında (eserlerin sırasını çok iyi kaydetmiş hafızasına), gözlerinin gördüğü zamanlarda olduğu gibi seviniyor. Ayrıca bu küçük kentte babamın koleksiyonunu göstermeye layık bulduğu kimse yok... ve o koleksiyonunun her sayfasını öyle seviyor ki, tüm koleksiyonun elinin altından çoktan uçup gittiğini fark etse, sanırım yüreğine iner. Dresden Gravür Koleksiyonu başkanı öldüğünden beri koleksiyonunu göstereceği ilk kişi siz olacaksınız. Bu nedenle sizden rica ediyorum...'

Yaşı geçkin kız bunu söylerken yalvarırcasına ellerini kaldırdı, gözleri nemliydi.

'... Sizden rica ediyoruz... onu mutsuz etmeyin... bizi mutsuz etmeyin... onun elindeki son hayalini yıkmayın,

bize yardım edin, size tarif edeceği tüm bu özgün baskıların orada olduğuna inanmaya devam etmesini sağlayın... sadece şüphelenirse bile bunu kaldıramaz. Belki biz ona haksızlık ettik, fakat başka çaremiz yoktu. Yaşamaya devam etmek zorundayız... ve insan hayatı, kız kardeşimin dört öksüz çocuğunun hayatı onun özgün baskılarından daha önemli... Bugüne kadar onun mutluluğunu bozacak bir şey yapmadık, her gün öğleden sonra üç saat boyunca dosyalarını açıp başından sonuna, her bir eserle bir insanla konuşur gibi konuştu. Ve bugün... bugün belki onun en mutlu günü olabilir, yıllardan beri biricik koleksiyonunu gösterebileceği bir uzman bekliyordu; lütfen... rica ediyorum sizden, ellerimi açarak yalvarıyorum, lütfen bu sevinci ona çok görmeyin!'

Kız bunları öyle dokunaklı bir tarzda söyledi ki ben aynı şekilde tekrarlayamam. Tanrım, bir antikacı olarak alçakça soyulan, enflasyon nedeniyle adice aldatılan, bir lokma ekmek karşılığında yüzyıllık aile yadigârlarını satan çok insan gördüm. Fakat burada gördüklerim beni derinden etkiledi. Elbette susacağıma ve elimden geleni yapacağıma söz verdim.

Birlikte yola koyulduk; bu zavallı kadınların konunun uzmanı olmadıkları için küçük paralar karşılığında değerli eşyalarını satarak aldatıldıklarını öğrenmem, onlara sonuna kadar yardım etme konusundaki kararımı güçlendirdi. Merdivenleri çıktık, kapının önüne henüz gelmiştik ki içeriden yaşlı adamın gür ve sevinçli sesini duyduk: 'İçeri girin! İçeri girin!' Kör bir insanın gelişkin duyma yeteneğiyle biz daha merdivenlerdeyken adımlarımızı algılamış olmalıydı.

'Herwarth bugün size hazinesini göstereceği için çok sabırsızlandığından uyuyamadı,' dedi yaşlı karısı gülümseyerek. Kızının bakışlarından, benim yardım edeceğimi anlamış, rahatlamıştı. Kör adam elimi hissettiği anda se-

lam bile vermeden beni kolumdan tuttu, koltuğa oturttu, masanın üzerinde açılmış ve bizi bekleyen yığınla dosya vardı.

'İşte, şimdi hemen başlayabiliriz... görecek çok şey var ve Berlinli beylerin hiç zamanları olmaz. İlk dosya Dürer ustaya ait ve göreceğiniz üzere tamamı burada – her parça diğerinden güzel üstelik. Bakın, kararı siz verin, bakın!' Dosyadaki ilk sayfayı açtı: '...bu Büyük At.*'

Ve sanki kırılacak bir şeyi tutuyormuş gibi büyük bir dikkatle, parmaklarının ucuyla içinde aslında sararmış bir kâğıdın bulunduğu çerçeveyi tuttu ve hiçbir değeri olmayan kâğıt parçasını büyük bir heyecanla önüne koydu. Gerçekten görmediği halde dakikalarca ona baktı, iki eliyle tutup göz hizasına getirdi, yüzünde bir şeye bakan bir insanın dikkat kesilmiş ifadesi vardı. Ve ölü gözbebekleriyle donuk donuk bakan gözlerinde birdenbire – kâğıdın yansımasından mıdır, yoksa içinden gelen ışıktan mıdır– bir aydınlık, bilginin ışığı belirdi.

'Evet,' dedi gururla, 'şimdiye kadar bundan daha güzel özgün baskı gördünüz mü? Her bir ayrıntı ne kadar da net ve keskin değil mi – bunu Dresden'deki bir örnekle karşılaştırmıştım, fakat o, bunun yanında cansız ve donuktu. Ve üstelik şecereli! Bakın' –ve adam yaprağı ters çevirdi, parmağıyla boş kâğıdın üzerinde tam da damganın olması gereken yeri işaret etti, ben de gayriihtiyari damgaların hâlâ orada olup olmadığına baktım– 'şurada Nagler** koleksiyonunun damgası var, burada Remy*** ve Esdaile'in, bu eserlerin o ünlü ilk sahipleri özgün baskılarının günün birinde burada küçük bir eve geleceğini tahmin etmemişlerdir.'

---

* Albrecht Dürer'in 1505 tarihli bakır oymabaskısı. (ç.n.)

** Carl Ferdinand Friedrich von Nagler (1770-1846): Prusyalı posta dairesi genel müdürü ve sanat koleksiyoneri. (ç.n.)

*** Koleksiyoner Karl Heinz Remy kastedilmektedir. (ç.n.)

Her şeyden habersiz olan adamın bu bomboş kâğıtla böyle heyecanlanıp övünmesi karşısında sırtımdan soğuk terler aktı; parmağının ucuyla hayalinde hâlâ var olan, gerçekte ise görülmeyen koleksiyoner damgalarını milimetrik titizlikle işaret edince, korkudan boğazım düğümlendi, adeta dilim tutuldu. Ne cevap vereceğimi bilemedim; çaresizlikle kadınlara baktığımda, yaşlı kadının yukarıya kaldırdığı elleriyle yalvardığını, titrediğini ve son derece gergin olduğunu gördüm. O zaman kendimi toparladım ve rolüme devam ettim.

'İnanılmaz!' dedim sonunda. 'Muhteşem bir özgün baskı!' Bunu dediğimde yaşlı adamın tüm yüzü gururla aydınlandı. 'Fakat bu daha bir şey değil,' dedi zafer kazanmışçasına 'bir de Melankoli'yi* görmelisiniz ya da İsa'nın Çilesi'ni**, muhteşem bir örnek, aynı kalitede bir ikincisi yok. Bakın' –o sırada parmaklarını olmayan resmin üzerinde yumuşakça gezdirdi– 'şu canlı, kabartmalı, sıcak tonlara bakın. Bu Berlin'de sergilense, şehrin tüm antikacıları ve müze doktorları hayretler içinde kalır, gözlerine inanamazlar.'

Ve böylece yaşlı adamın neşeli, konuşkan hali tam iki saat sürdü. Bu yaşlı adamla birlikte o yüz ya da iki yüz kâğıt parçasına ya da röprodüksiyon dökümtülerine bakmanın ne kadar korkunç olduğunu anlatamam, ancak bütün bunlar o zavallı adamın hafızasında inanılmayacak kadar canlıydı, öyle ki hepsini en ince ayrıntılarına kadar hiçbir hata yapmadan tam sırasıyla gururla anlatıyordu: Çoktan kaybolup gitmiş olan koleksiyon, bu kör adam için, acıklı bir şekilde aldatılmış bu adam için hâlâ orada, dokunulmamış haliyle duruyordu ve o kadar tutkuluy-

---

* Albrecht Dürer'in 1514 tarihli gravürü. (ç.n.)

** Zweig burada muhtemelen Dürer'in 1509-11 arasında yaptığı, İsa'nın çektiği çileyi konu alan küçük boyutlu ağaçbaskılarının birinden söz ediyor. (ç.n.)

du ki neredeyse ben bile koleksiyonun orada olduğuna inanacaktım. Sadece bir kez bakarken duyduğu coşku, bir uyurgezer gibi kendini güvende hissedişi korkunç bir şekilde sarsılacak gibi oldu: Rembrandt'ın 'Antiope'sini* (gerçekten de paha biçilemez değerde bir özgün baskı örneğiydi), baskının keskinliğini överken, yakını hisseden parmakları sevgiyle özgün baskının üzerinde geziniyor, yabancı baskının çizgilerini takip etmeye çalışıyordu, ancak dokunma duyusu, baskıdaki derinliği hissedemiyordu. Birden alnında bir gölge belirdi, sesi titremeye başladı. 'Bu, bu... Antiope değil mi?' diye mırıldandı; biraz sarsıldım ancak hemen kendimi toparladım, çarçabuk elindeki çerçeveli baskıyı aldım ve hatırladığım ölçüde özgün baskıyı tüm ayrıntılarıyla coşku içinde anlattım. İşte o zaman kör adamın çaresizlikle bulutlanan yüzü yeniden aydınlandı, yüzündeki sıkılgan ifade kayboldu. Ve ben övdükçe bu sert, ihtiyar adam rahatlıyor, neşeleniyor, dostça bir yakınlık ve mütevazı bir içtenlik gösteriyordu. 'Nihayet konunun uzmanı biri karşımda,' diyerek sevinçle bağırdı yanındakilere dönerek. 'Nihayet özgün baskılarımın ne kadar değerli olduğunu size söyleyen biri çıktı. Bütün paramı bu koleksiyona yatırdığım için beni çok eleştirdiniz. Altmış yıl boyunca hiç bira, şarap ve sigara içmedim, seyahate çıkmadım, tiyatroya gitmedim, tek bir kitap satın almadım, sadece biriktirdim, bu özgün baskılar için biriktirdim. Fakat göreceksiniz, ben öldükten sonra siz zengin olacaksınız, bu kentteki herkesten daha zengin, hatta Dresden'deki en zenginler kadar zengin olacaksınız, işte o zaman benim bu deliliğime teşekkür edeceksiniz. Fakat ben yaşadığım sürece buradan tek bir parça bile dışarıya çıkmayacak, önce benim ölüm çıkacak sonra koleksiyon.'

---

* Kastedilen Rembrandt'ın 1659 yılına ait, Satyr kılığına girmiş Zeus'un Antiope'yi baştan çıkarışını anlatan eseri *Jüpiter ve Antiope*'dir. Konu birçok sanatçıya ilham kaynağı olmuştur. Antiope, Thebai kralı Nikte'nin kızıdır. Zeus'tan iki çocuğu olur. (ç.n.)

Ve bunu söylerken canlı bir şeyi okşar gibi, çoktandır boş olan dosyanın üzerinde şefkatle gezdirdi elini – bu benim için hem çok korkunç hem de çok dokunaklıydı, çünkü tüm savaş yılları boyunca hiçbir Alman'ın yüzünde böylesine mükemmel, saf ve mutlu bir ifade görmemiştim. Adamın yanında duran kadınlar gizemli bir biçimde Alman ustanın o özgün baskısında Mesih'in mezarını ziyarete gelen kadınlara benziyorlardı; boş mezar karşında korkuya kapılan, fakat diriliş mucizesine inandıkları için mutlu ve kendinden geçmiş kadınlara. Ustanın o resminde kadın havarileri Mesih'in tanrısal önsezileri karşısında nasılsa, bu iki yaşlı, direnme gücü kırılmış, zavallı küçük burjuva kadın da yaşlı adamın çocuksu mutluluğu karşısında yüzleri aydınlanmış, kâh gülüyor, kâh yaşlı gözlerle onu izliyorlardı, böyle sarsıcı bir manzarayla daha önce hiç karşılaşmamıştım. Fakat yaşlı adam övgülerime doymuyordu, sürekli dosyalarının sayfalarını çeviriyor, söylediğim her sözü adeta büyük bir susuzlukla içiyordu: Yalan söyleten dosya sonunda kaldırılıp kahve içmek için masa boşaltıldığında rahatladım. Fakat yaşlı adamın aşırı ve gürültülü sevinci ve kendisini otuz yaş gençleştiren neşesi karşısında suçluluk duygusuyla rahat nefes alışımın ne önemi vardı ki? Yaşlı adam koleksiyonunu oluştururken yaptığı alışverişlerle, inanılmaz düşük meblağlar karşılığında aldığı değerli parçalarla ilgili binlerce küçük hikâye anlattı, her türlü yardımı geri çevirerek bir resim, bir resim daha çıkarmak için devamlı ayağa kalkıyordu, şarap içmiş gibi kendinden geçmiş ve mutluydu. Fakat sonunda gitmek için izin istediğimde neredeyse ürktü, inatçı bir çocuk gibi hırçınlaştı, ayağıyla yere vurdu, daha yarısını bile görmediğimi söyledi. Kadınlar bin bir güçlükle, daha uzun süre kalamayacağımı aksi halde trenimi kaçıracağımı anlatmaya çalıştılar.

Sonunda çaresizce karşı koymaktan vazgeçti, iş vedalaşmaya geldiğinde sesi yumuşadı. Her iki elimden tuttu,

kör bir insanın tüm duyarlılığıyla parmaklarını şefkatle ellerimin üzerinde gezdirdi, benim hakkımda daha çok şey bilmek ve bana kelimelerin anlatmakta yetersiz kalacağı sevgisini ifade etmek istiyordu sanki. 'Ziyaretinizle beni çok ama çok mutlu ettiniz,' dedi, unutamayacağım bir içtenlikle. 'Benim için gerçekten bir mutluluktu, sonunda, nihayet işin erbabı biriyle çok sevdiğim özgün baskılarıma bir daha bakabildim. Umarım içinizden, bu yaşlı ve kör adamın yanına boşuna gelmemişim diyorsunuzdur: Karımın yanında size söz veriyorum, ölümümden sonra koleksiyonumun sizin değerli dükkânınızda satılması için vasiyetnameme bir madde ekleyeceğim. Bu bilinmeyen hazineyi' –bunu söylerken elini sevgiyle içindeki her şeyin satıldığı dosyanın üzerine koydu– 'bütün dünyaya dağılıncaya kadar, yönetme onuru sizin olsun. Güzel bir katalog hazırlayacağınıza dair söz verin bana: O katalog benim mezar taşım olacak, daha iyi bir mezar taşı düşünemiyorum.'

Ben bir karısına, bir kızına baktım; birbirlerine iyice sokulmuşlardı, bazen birinin titremesi diğerine geçiyordu, bazen ikisi tek bedenmiş gibi titriyordu. Hiçbir şeyden haberi olmaması içimi sızlatan bu yaşlı adam, görülmeyen, çoktan dağılıp gitmiş koleksiyonunun satışının yönetimini bana vereceğini söylediğinde çok duygulandım. Asla yerine getiremeyeceğimi bile bile, sarsılmış bir halde ona söz verdim; feri sönmüş gözleri yine bir pırıltıyla aydınlandı. Tüm yüreğiyle beni hissetmeye çalıştığını anladım. Parmaklarını parmaklarımın üzerine sevgiyle bastırırken içinden teşekkür ettiğini ve verdiği sözde ciddi olduğunu hissediyordum.

Kadınlar beni kapıya kadar geçirdiler. Adamın en ufak sesi bile duyan kulaklarından çekindiklerinden konuşmaya cesaret edemiyorlardı, fakat gözlerindeki yaşlar ve şükran dolu bakışları her şeyi anlatıyordu. Bayılmak

üzere olan biri gibi duvara tutuna tutuna merdivenlerden indim. Aslında yaptığımdan utanıyordum. Masallardaki bir melek gibi yoksul insanların evine gelmiş, iyilik yapmak için bir aldatmacaya ortak olmuş, bir saatliğine kör bir insanı aldatarak gözlerini açmış, utanmadan yalan söylemiştim, oysa gerçekte zavallı bir antikacı olarak birkaç değerli parçayı ucuza almaya gelmiştim buraya. Fakat aldığım şey bundan fazlasıydı: Karanlık ve sevinçten uzak bir dönemde insanlarımızın çoktandır unuttuğu sanat aşkını ve sanat coşkunluğunu bir kez daha canlı canlı hissetme imkânına erişmiştim. Ve ben –başka türlü anlatmam imkânsız– neden olduğunu bilmesem de, çok ama çok utanmama rağmen kendime derin bir saygı duyuyordum.

Tam apartmandan dışarı çıkmıştım ki, yukarıdaki dairelerden birinin penceresinin açıldığını ve bana seslenildiğini duydum. Gerçekten de yaşlı adam görmeyen gözleriyle hangi yöne doğru gitmiş olabileceğimi tahmin etmiş, arkamdan bakmadan edememişti. Pencereden aşağıya öyle sarkmıştı ki kadınlar düşmesin diye onu tutmak zorunda kalmışlardı, elindeki mendili salladı ve 'İyi yolculuklar,' diye neşeli, canlı bir erkek çocuğunun sesiyle bağırdı. Ak saçlı ihtiyarın yukarıda, pencereden aşağıya, asık suratlı, acele acele koşuşturan insanların olduğu caddeye bakışı unutulmazdı; bizim gerçek ve çirkin dünyamızın üzerinde, saf bir hayalin yavaşça yükselmiş beyaz bulutu gibiydi. Farkında olmadan eski bir sözü hatırladım, sanırım Goethe'nin bir sözüydü: 'Koleksiyonerler mutlu insanlardır.'"

Unutulmayacak Bir İnsan

YAŞANMIŞ BİR OLAY

Bana hayatın en zor iki dersini vermiş olan insanı unutsaydım vefasızlık olurdu: Bu derslerden birincisi dünyanın en büyük gücüne, paranın gücüne boyun eğmemekti; ikincisi ise tek bir düşman edinmeden yaşayabilmekti.

Bu olağanüstü özel insanla tanışmam hiç de zor olmadı. Bir gün, öğleden sonraydı –o zamanlar küçük bir kentte yaşıyordum–, spanyel cinsi köpeğimle gezintiye çıkmıştım. Köpek birden garip davranmaya başlamıştı. Yerde yuvarlanıp, ağaçlara sürtünüyor, inleyip hırlıyordu.

Hayvanın neden böyle hareket ettiğini daha anlamamış, şaşkınlığımı üzerimden atamamışken, yanı başımda birinin yürüdüğünü fark ettim; otuz yaşlarında sıradan, yoksul giyimli, başında şapkası olmayan bir adamdı. Dilenci olduğunu düşünüp tam elimi cebime atmıştım ki yabancı adam sanki çok eski bir tanıdıkmış gibi pırıl pırıl parlayan mavi gözleriyle bana bakıp gülümsedi:

"Zavallı hayvanın bir derdi var," dedi köpeği işaret ederek. "Gel bakayım, neyin var anlayalım."

Bu arada benimle kırk yıllık dostummuş gibi senlibenli konuşuyordu; fakat tavrı öyle sıcak, öyle içtendi ki bu samimiyetinden rahatsız olmadım. Onunla birlikte oradaki

banklardan birine gidip yanına oturdum. Güçlü bir ıslıkla köpeği yanına çağırdı.

İşte o an çok garip bir şey oldu: Yabancılara karşı son derece kuşkucu olan köpeğim Kaspar yaklaştı ve başını uysallıkla yabancının dizlerinin üzerine koydu. Yabancı ise uzun ve hassas parmaklarını hayvanın tüyleri arasında gezdirip onu dikkatle muayene etti. Sonunda rahatlamış bir ses tonuyla "Hah işte burada," dediğini duydum ve sonrasında anlaşılan hayvanı rahatsız eden o şeyi çıkarmak için canını yakmak zorunda kaldı, çünkü Kaspar birkaç kez uludu. Ancak kaçmaya kalkışmadı. Derken adam bir anda elini hayvanın tüylerinden çekti.

"İşte çıkardım," dedi ve güldü, elindeki şeyi havaya tutup "şimdi tekrar zıplayabilirsin, köpekçik," dedi. Köpek koşup uzaklaşırken adam bana döndü, başıyla selamladı ve "İyi günler," diyerek yoluna devam etti. O kadar hızla uzaklaştı ki ona hizmetinin karşılığını ödemek bir yana teşekkür etmeye bile fırsatım olmadı. Nasıl aniden ortaya çıktıysa aynı şekilde aniden ortadan kayboldu.

Eve geldiğimde hâlâ bu garip adamın davranışını düşünüyordum, yaşlı aşçıma bu karşılaşmadan bahsettim. "Anton'dur o," dedi aşçı kadın. "O bu tip şeyleri hemen görür."

Adamın mesleğini, ne iş yaptığını, hayatını nasıl kazandığını sordum.

Sanki çok garip bir şey sormuşum gibi şaşıran aşçı kadın şöyle cevap verdi:

"Hiçbir şey. Bir mesleği mi? Bir mesleği olsa ne olur ki?"

"Tamam da, yaşayabilmek için herkesin bir şeyler yapması gerekir, öyle değil mi?"

"Anton'un bir şey yapması gerekmiyor. İhtiyacı olan şeyleri insanlar ona verir. Anton parayı umursamaz. Onun paraya ihtiyacı da olmaz."

Gerçekten garip bir durumdu bu. Dünyanın her yerinde olduğu gibi bu küçük kentte de aldığınız bir ekmek, içtiğiniz her bir bira için para ödemeniz gerekir. Oturduğunuz, yaşadığınız yer için, giydiğiniz giysiler için para ödemeniz gerekir. Nasıl oluyor da dikkat çekmeyen, yırtık pırtık pantolonlu bu adam dünyanın bu katı kuralını umursamadan mutlu ve mesut bir şekilde hayatını sürdürebiliyordu?

Bu olayın sırrını çözmeye karar verdim ve çok geçmeden aşçımın haklı olduğunu gördüm. Gerçekten de bu Anton'un bir işi yoktu. Sabahtan akşama kadar kentte –sözde amaçsızca– dolaşıp duruyor, her şeyi gören gözleriyle etrafta olup biteni gözlemliyordu. Örneğin bir arabacıyı durdurup, atının koşumunun iyi bağlanmadığını söylüyordu. Ya da bir çitteki direklerin çürüdüğünü fark ediyor, sahibini bulup çiti tamir ettirmesini söylüyordu. Çoğu zaman da bu tamir işleri ona veriliyordu, çünkü insanlar onun tavsiyelerinin para hırsından değil, iyi niyetten kaynaklandığını biliyorlardı.

Onun o kadar çok insana yardım eli uzattığını gördüm ki! Bir defasında bir ayakkabıcıda ayakkabı tamir ediyordu, bir başka sefer bir davette yardımcı garson olarak çalışıyordu, başka bir gün ise çocukları gezdiren bir bakıcıydı. Sonunda herkesin sıkıştığında Anton'a başvurduğunu keşfettim. Evet, yanlış duymadınız, hatta bir gün pazarda onu pazarcı kadınların arasına oturmuş elma satarken gördüm, tezgâhın sahibi yeni doğum yaptığından, tezgâhında çalışması için Anton'dan ricada bulunmuştu.

Kuşkusuz bütün kentlerde elinden her iş gelen pek çok insan vardır. Anton'u özel kılan ise, yaptığı iş ne kadar güç olursa olsun bir günlük yevmiyeden fazla ücret almayı reddetmesiydi. İşi yaptığı sırada paraya ihtiyacı yoksa onu da almazdı.

"Gerçekten bir şeye ihtiyacım olursa, o zaman size gelirim," derdi.

Kısa bir süre sonra bu tuhaf, küçük adamın çalışma hevesi ve pejmürde görünümüne rağmen kendisine yepyeni bir ekonomik sistem keşfettiğini anladım. İnsanların dürüstlüğüne güveniyordu. Yaptığı her iş karşılığında bir ücret alıp para biriktirmektense çevresinde ahlaklı, vicdanlı, sorumluluk sahibi insanlar, dostlar biriktirmeyi tercih ediyordu. Başka bir deyişle para biriktirerek değil de, iyilik biriktirerek küçük bir servetin sahibi olmuştu. En katı insan bile kendisine her türlü yardım ve hizmeti hiçbir karşılık beklemeden seve seve sunan bu adama karşı kayıtsız kalamazdı.

Diğer insanların Anton'a ne kadar değer verdiğini anlamak için onu sokakta görmek yeterliydi. Yolda yürürken karşılaştığı herkes onu yürekten selamlıyor, elini sıkıyordu. Hırpani giysiler içindeki bu basit ve dürüst adam, çiftini çubuğunu teftişe çıkmış, cömert ve samimi bir arazi sahibinin edasıyla yürüyordu sokaklarda. Herkesin kapısı ona açıktı, istediği kişinin masasına oturabilirdi, her şey emrindeydi. Yarın kaygısı olmayan, sadece Tanrısına güvenerek yaşayan bir insanın bu kadar güçlü olabileceğini hiç tahmin edemezdim. İtiraf etmeliyim ki, Anton'un köpeğimi iyileştirdikten sonra herhangi bir yabancıymışım gibi başıyla selam verip uzaklaşması başta beni kızdırmıştı. Anlaşılan küçük hizmeti için teşekkür etmemi istememişti. Oysa ben onun bu kibar ancak mesafeli tutumu nedeniyle kendimi büyük ve samimi bir topluluktan dışlanmış gibi hissetmiştim. Evde bir tamirat işi çıkınca –fazla sağlam olmayan çatı oluğundan su damlıyordu– aşçı kadına Anton'u çağırmasını söyledim.

"Onu öyle çağıramayız. Aynı yerde asla uzun süre kalmaz o. Fakat haber yollayabilirim," diye cevap verdi.

Bu yanıttan da, bu garip insanın evi barkı olmadığını öğrenmiş oldum. Buna rağmen ona ulaşmak kadar kolay bir şey yoktu, adeta tüm kentte ona bağlanan bir telsiz telgraf sistemi vardı. Karşılaştığınız ilk insana, "Anton'a ihtiyacım var," demeniz yeterli oluyordu. Birisi ona rastlayıncaya kadar bu talep ağızdan ağza dolaşıyordu. Gerçekten de aynı gün öğleden sonra bana geldi. Her şeyi gören gözleriyle etrafı dikkatle inceledi, bahçenin girişindeki taflanın budanması gerektiğini, biraz ilerdeki bir fidanın kesinlikle başka bir yere dikilmesi gerektiğini söyledi. Sonrasında çatı oluğunu fark etti ve hemen işe koyuldu.

İki saat sonra, oluğun tamir edildiğini söyleyip daha kendisine teşekkür etmeme fırsat vermeden çekip gitti. Fakat bu kez en azından aşçı kadını tembihlemiştim hizmetinin karşılığını ödemesi için. Bu nedenle aşçıya, Anton'un verilen ücretten memnun kalıp kalmadığını sordum.

"Elbette memnun kaldı," diye yanıtladı aşçım, "o hep memnun kalır zaten. Ona altı şilin vermek istedim, ancak o sadece iki şilini aldı. Bununla bugün ve yarınki ihtiyaçlarını karşılayabileceğini söyledi. Ancak Doktor Beyin bana verebileceği fazladan bir paltosu var mı, diye sordu."

Kendisine verilenden çok daha azını kabul eden bu insanın bir dileğini yerine getirebilme fırsatım doğduğu için ne kadar mutlu olduğumu anlatamam. Hemen arkasından koştum.

"Anton, Anton," diye seslendim yamaçtan aşağıya doğru: "Sana uygun bir paltom var!"

Gözlerim, pırıl pırıl parlayan sakin bakışlarıyla karşılaştı. Arkasından koşup gelmeme hiç şaşırmış görünmüyordu. Bir sürü paltosu olan bir insanın onlardan bir tanesini gerçekten ihtiyaç duyan birine vermesi Anton için son derece doğaldı.

Aşçım, giymediğim tüm eski eşyalarımı çıkarıp önüne koydu. Anton o yığının içinden sadece bir paltoyu aldı, denemek için giydi ve şöyle dedi: "Bu tam bana göre."

Bunu söylerken yüzünde, seçkin bir mağazada önüne konulan pahalı modeller içinden birini seçen bir beyefendinin ifadesi vardı. Sonra diğer eşyaları inceledi.

"Şu ayakkabıları Salser Sokağı'ndaki Fritz'e armağan edebilirsin, bir çift ayakkabıya çok ihtiyacı var! Ve şu gömlekleri de Haupt Caddesi'ndeki Joseph'e, o bunları kendisine göre ayarlar. İstersen senin için bunları onlara götürebilirim."

Bunu, birine bir anda iyilik yapmaya karar veren iyi kalpli birinin ses tonuyla söylemişti. Giymediğim eşyalarımı hiç tanımadığım insanlara benim adıma dağıtacağı için ona teşekkür etmem gerektiğini düşündüm. Ayakkabıları ve gömlekleri aldı ve bana dönüp şöyle dedi:

"Eşyalarını hiç düşünmeden ihtiyacı olanlara dağıttığın için çok iyi bir adamsın."

Ve birden ortadan kayboldu.

İtiraf etmeliyim ki şimdiye dek kitaplarım hakkında yapılan olumlu bir eleştiri bile bu sade iltifat kadar mutlu etmemişti beni. Yıllar sonra da Anton'u sık sık ve büyük bir minnetle anmışımdır, çünkü hayatımda hiç kimse onun gibi manevi dünyamı zenginleştirmem konusunda bana yardımcı olmamıştır. Bugün bile ne zaman biraz para sıkıntım olsa, bir gün yetecek kadardan daha fazlasını istemeyen ve bu nedenle sakin ve huzur içinde yaşayan Anton'u hatırlarım. Ve her defasında aynı şeyi düşünürüm: Dünyada tüm insanlar birbirine güvense polise, mahkemelere, hapishanelere ve hatta... paraya gerek kalmaz. Herkes, başkalarının yardımına koşan, karşılığında ise ihtiyacından fazlasını istemeyen Anton gibi yaşasa, karmaşık ekonomimiz için daha iyi olmaz mı?

Uzun yıllar Anton'la ilgili bir şey duymadım. Fakat bence onun hakkında endişelenmeye hiç gerek yok: Çünkü Tanrı onu hiçbir zaman terk etmeyecektir, hele insanlar hiç.

Zweig bu derlemede yer alan iki novellasında kitaplara, edebiyata ve sanata bağlılıklarını saplantı haline getirmiş insanların hikâyelerini anlatır. Her iki yapıtın da arka planında I. Dünya Savaşı, değişen kültürel hayat, yozlaşmış Avrupa, ekonomik bunalım ve yoksunluklar vardır. Ancak Zweig'ın karakterleri bütün dikkatlerini öyle mutlak bir coşkunlukla kendi ilgi alanlarına yöneltmişlerdir ki savaşın ve vahim sonuçlarının farkına bile varmazlar. *Sahaf Mendel*, eşsiz belleği ve bilgisiyle Viyanalı entelektüellerin gözbebeği sahaf Jakob Mendel'in trajik hikâyesidir. Sadece kitapların dünyasında var olabilen bu adamın başına savaş sırasında talihsiz bir olay gelir. Sonrasında ne Mendel eski Mendel'dir artık ne de Viyana eski Viyana. *Görülmeyen Koleksiyon*'da, Zweig bizi hiperenflasyonun hüküm sürdüğü 1920'lerin Almanya'sına götürür. Yeni zenginlerin sanat eserlerine gösterdiği yoğun ilgi yüzünden dükkânı tamtakır kalan saygın bir antikacı, sanat koleksiyonundan birkaç değerli parçayı ucuza kapatmak umuduyla eski bir müşterisini ziyaret eder. Ancak hiç beklemediği bir tabloyla karşılaşır. *Unutulmayacak Bir İnsan* ise yazarın mutlu yaşamın formülünün servet yerine dost biriktirmek olduğuna işaret ettiği, yüreklerimizi ısıtan bir öyküsüdür.

STEFAN ZWEIG (1881-1942): Viyana'da varlıklı bir Yahudi ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Zweig, yaşamı boyunca Avrupa'nın hızlı değişimine tanıklık etti. 1934'te Nazilerin baskısı yüzünden Avusturya'dan ayrıldı. Önce İngiltere'ye, 1940'ta da Brezilya'ya göç etti. *Satranç, Amok Koşucusu, Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu, Olağanüstü Bir Gece, Bir Kadının Yaşamından Yirmi Dört Saat* gibi unutulmaz novellaları ona büyük bir ün kazandırdı. Öykü, deneme, biyografi gibi farklı türlerde çok sayıda yetkin ürün verdi. Önemli denemeleri arasında *Üç Büyük Usta* (1920); *Kendileriyle Savaşanlar* (1925) ve *Kendi Hayatının Şiirini Yazanlar* (1928) sayılabilir.

9 786254 053603

